

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

KRISTINA SPORYCHINA

II kurso studentė

**LIETUVA IR SUOMIJA: POŽIŪRIŲ Į ENERGETINĮ SAUGUMĄ
LYGINAMOJI ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Prof. Dr. R Vilpišauskas

Vilnius, 2016

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „**Lietuva ir Suomija: požiūrių į energetinį saugumą lyginamoji analizė**“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Kristina Sporychina

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Sporychina K., „Lietuva ir Suomija: požiūrių į energetinį saugumą lyginamoji analizė“ Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas R.Vilpišauskas. – V., 2016. – 58 p.

Reikšminiai žodžiai: kompleksinė tarpusavio priklausomybė, „dviejų lygių žaidimo“ teorija, energetikos politika, energetinis saugumas, Energetikos Sąjunga.

Šiame darbe, pasitelkus kompleksinės tarpusavio priklausomybės ir „dviejų lygių žaidimo“ teorijas, atliekama Lietuvos ir Suomijos energetikos politikos lyginamoji analizė. Siekiama išsiaiškinti, kaip šalys įgyvendina Europos Sąjungos energetinės integracijos politiką, kaip ir kodėl skiriasi šalių požiūris į energetinį saugumą ir ar šių šalių sampratos yra suderinamos. Vieninga samprata yra būtina integralios regioninės ir visos Energetikos Sąjungos susiformavimui.

Darbe pateikiama Lietuvos ir Suomijos energetinės situacijos, vykdomų energetikos projektų, vaidmens tarptautiniuose santykiuose ir vidaus veikėjų nuostatų lyginamoji analizė. Pagal šiuos keturis pjūvius nustatoma, kaip ir kodėl skiriasi Lietuvos ir Suomijos požiūriai į energetinį saugumą.

TURINYS

IVADAS	5
1. TEORINIS PAGRINDAS	12
2. 2004 – 2013 METŲ ENERGETINIO SAUGUMO SITUACIJA	17
2.1. 2004 – 2013 METŲ LIETUVOS ENERGETINIO SAUGUMO SITUACIJA.....	18
2.2. 2004 – 2013 METŲ SUOMIJOS ENERGETINIO SAUGUMO SITUACIJA.....	21
3. ENERGETIKOS PROJEKTAI LIETUVOJE IR SUOMIJOJE	25
3.1. LIETUVOS ENERGETIKOS PROJEKTAI	25
3.2. SUOMIJOS ENERGETIKOS PROJEKTAI	28
4. DVIEJŲ LYGIŲ ŽAIDIMO TEORIJS TAIKYMAS	32
4.1. TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ LYGMUO.....	32
4.1.1. Santykiai su Rusija	33
4.1.2. Europos Sąjungos energetikos politika	34
4.1.3. Tarptautinės derybos dėl klimato kaitos.....	36
4.2. VIDAUS POLITIKOS LYGMUO.....	37
4.2.1. Suomijos vidaus veikėjų nuostatos.....	38
4.2.2. Lietuvos vidaus veikėjų nuostatos.....	40
5. LIETUVOS IR SUOMIJOS POŽIŪRIŲ Į ENERGETINĮ SAUGUMĄ SKIRTUMAI	42
IŠVADOS	46
PRIEDAS NR. 1	49
PRIEDAS NR. 2	51
LITERATŪROS SĄRAŠAS	52
SUMMARY	58

Ivadas

Per paskutinį pusšimtį metų energijos suvartojimas pasaulyje išaugo du kartus.¹ Siekiant tolimesnio pramonės ir ūkio vystymosi bei augimo būtina užtikrinti energijos tiekimą, tačiau tai kelia didelius iššūkius, nes lengvai išgaunamos energijos ištekliai pasaulyje senka, jų pasiskirstymas yra netolygus, o didėjanti konkurencija dėl naujų išteklių telkinių vis labiau didina įtampą tarp šalių. Energetika yra ypač svarbus šiuolaikinės ekonomikos segmentas, nes nuo jo priklauso visos valstybės infrastruktūros funkcionavimas. Bet kokie energetikos sutrikimai gali smarkiai pažeisti plačiai naudojamą technologijas ir praktiškai paralyžiuoti visuomenės gyvenimą. Sunku įsivaizduoti ilgalaikio elektros energijos nutraukimo pasekmes šiuolaikinei žinių ekonomikai, todėl viena svarbiausių valstybės užduočių – užtikrinti saugų, nepertraukiamą, pakankamą ir pigų energijos tiekimą. Energetinio saugumo užtikrinimas energiją importuojančioms šalims yra vienas pagrindinių užsienio politikos tikslų. Pasikeitimai valstybės, regiono ar pasaulio energetinėje sistemoje daro poveikį tarpvalstybiniais santykiams. Dėl energetikos kylantys nesutarimai tarp valstybių priveda prie politinių, socialinių ir ekonominių įtampų. Taigi, energetika yra viena svarbiausių tarptautinių santykių sričių.

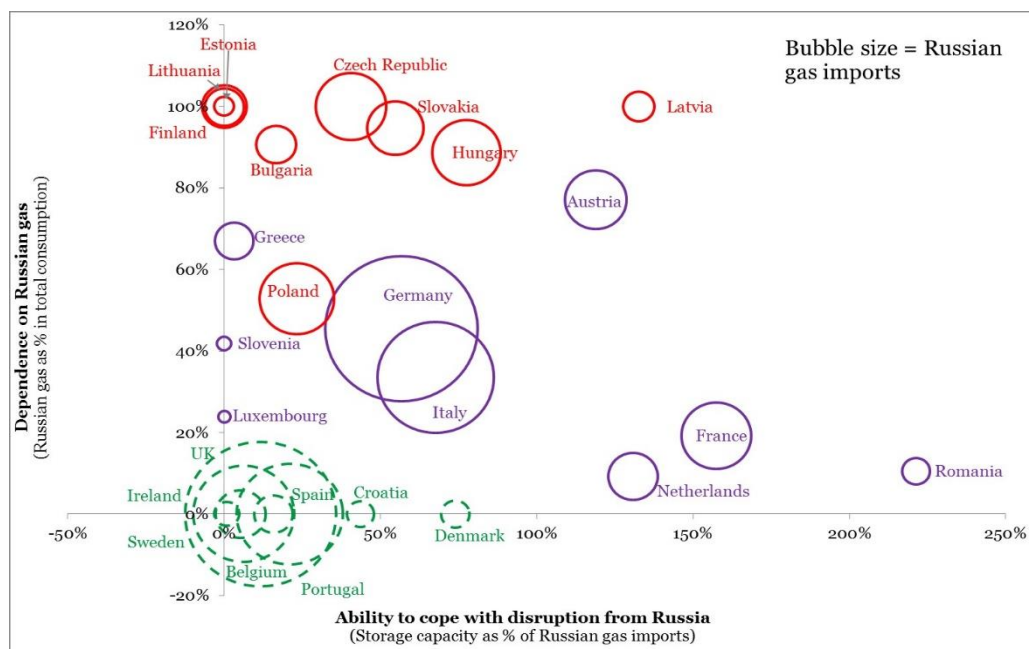
Energetikos politika - politikos sritis, apimanti aprūpinimo energija, jos gamybos, naudojimo, taupymo ir kitus klausimus. Vienas unikaliausių pasaulyje integracinių projektų Europos Sąjunga taip pat prasidėjo būtent nuo energetikos sąjungos – Europos anglių ir plieno bendrijos (1951 m.). Tačiau svarbu paminėti, jog iki pat šio amžiaus pradžios, energetikos politikai ES nebuvo teikiama didelės reikšmės. Tiek Maastrichto (1992 m.), tiek Amsterdamo (1997 m.), tiek Nicos (2001 m.) sutartyse buvo tik užuominos į bendros energetikos rinkos sukūrimą. Tačiau XXI amžiuje energetikos politika tapo reikšminga Europos Sąjungos bendrų politikų dalimi. Tai buvo vidinių ir išorinių ES integracinių procesų rezultatas. Vykstant sparčiai vidinei integracijai, sparčiai progresuojant kitoms ES politikos sritims, atsirado poreikis išskirti ES energetikos politiką. Tuo tarpu 2004 metų plėtra ne tik geografiškai pakeitė ES sienas, tačiau kartu išklė naujas problemas bei iššūkius. Naujų narių energetinis saugumas buvo menkas, nes jos buvo priklausomos nuo vieno energijos išteklių importo šaltinio. Naujosios ES narės neturėjo energetinių jungčių su Vakarų Europa. 2006 metų Rusijos energijos tiekimo ES sutrikimai, Baltarusijos ir Ukrainos pavyzdžiai – tai praktiniai iššūkiai, su kuriais susidoroti ES reikėjo

---

¹International Energy Agency, „Key World Energy Statistics.“ *OECD/IEA*, 2015, 28.
<http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/KeyWorld_Statistics_2015.pdf>

bendros energetikos politikos. Visos šios priežastys lėmė energetikos politikos iškilimą ES, o jos pagrindinis tikslas – vieningos vidinės elektros ir dujų rinkos sukūrimas.

Lisabonos sutartyje (2007 m.) suformuluoti pagrindiniai tikslai, numatantys esminius pokyčius energetikos srityje, pakeistas balsavimo mechanizmas, energetika įtraukta į atskirą politikos skyrių. Energetikos Sąjungos koncepcija tapo svarbiu instrumentu, kuris paskatino bendros ES energetikos politikos formavimąsi, siekiant suvienyti Europos energetikos rinkas ir išspręsti valstybių narių energetinio saugumo problemas. Tačiau energetikos politikos įgyvendinimas yra komplikuoatas, nes energetinio saugumo situacija ES narėse reikšmingai skiriasi. ES narės skiriasi viena nuo kitos pagal atitinkamų energetikos išteklių reikšmę energetikos sektoriuje, priklausomybę nuo išorės tiekėjų bei infrastruktūros, skirtos susidoroti su reikšmingais energijos tiekimo sutrikimais, pajėgumą.² Vienas iš didžiausių iššūkių ES energetikai – valstybių narių priklausomybė nuo Rusijos tiekiamų dujų. Kaip jau buvo minėta, valstybės šiuo atžvilgiu labai skiriasi viena nuo kitos. Grafike Nr.1 ES valstybių narių

Grafikas Nr.1. atspindi 2014 metų energetinę situaciją prieš pradėdant veikti SGD terminalui Lietuvoje. Šaltinis: Chi-Kong Chyong, Vessela Tcherneva, „Europe’s Vulnerability on Russian Gas“. *European Council on Foreign Affairs: Commentary*, 2015 03 17, 2.

<http://www.ecfr.eu/article/commentary_europes_vulnerability_on_russian_gas>

priklausomybės nuo Rusijos dujų problema pavaizduota per tris dimensijas: horizontali ašis parodo valstybių narių sugebėjimą susitvarkyti su dideliais dujų tiekimo iš Rusijos sutrikimais (išreikšta per valstybės narės saugojimo pajėgumą santykį su rusiškų dujų importu); vertikali ašis parodo kiekvienos

² Chi-Kong Chyong, Vessela Tcherneva, „Europe’s Vulnerability on Russian Gas“. *European Council on Foreign Affairs: Commentary.*, 2015 03 17, 1 <http://www.ecfr.eu/article/commentary_europes_vulnerability_on_russian_gas>

šalies priklausomybę nuo Rusijos dujų, o kartu tai atskleidžia galimo poveikio lygį; skritulio dydis reprezentuoja komercinius ES šalių narių ir Rusijos interesus išlaikyti dujų srautus atvirus, kai šis verslo sandėris yra abipusiai naudingas.³

Analizuojant ES šalis nares per šias tris dimensijas buvo išskirtos trys šalių grupės:

- „neutralios“ valstybės (žalia spalva) - tai šalys narės, kurios neimportuoja dujų tiesiogiai iš Rusijos;
- „saugios“ valstybės (violetinė spalva) – tai šalys narės, kurios importuoja dujas iš Rusijos, tačiau yra apsaugotos nuo tiekimo sutrikimų, nes jų saugojimo pajėgumai yra patikimi, arba jos turi stiprius, ilgalaikius, nusistovėjusius komercinius ir politinius santykius su Rusija (Vokietija ir Italija), arba jos turi vietinių išteklių ir pakankamus suskystintų gamtinių dujų terminalų pajėgumus, kad užtikrintų diversifikaciją nuo Rusijos (Prancūzija, Olandija, Italija ir Graikija), arba Rusijos dujos neturi didelės reikšmės jų energetikoje;
- „nesaugios“ valstybės (raudona spalva) – tai šalys narės, kurios yra labai priklausomos nuo Rusijos dujų tiekimo (sudaro daugiau kaip 80 procentų jų bendro vartojimo).⁴

Kaip ir buvo galima numanyti, „nesaugiausias“ valstybės yra posovietinės valstybės ir Suomija. Baltijos šalys šioje grupėje išsiskiria tuo, jog iki 2014 metų gruodžio mėnesio, kai Lietuvoje pradėjo veikti SGD terminalas, jos importuodavo visą reikiamą dujų kiekį vien tik iš Rusijos – tiesiogiai arba per Baltarusiją. Suomija taip pat yra visiškai priklausoma nuo Rusijos dujų. Priklausomybė nuo Rusijos nėra vien šių valstybių vidinė problema, tai yra visos ES energetikos problema.

Ukrainos įvykiai paskatino ES peržiūrėti savo santykius su Rusija, o kartu priminė, jog ES narės energetiniu atžvilgiu vis dar išlieka priklausomos ir labai pažeidžiamos. Nepaisant deklaruoto ES tikslo sukurti vieningą vidaus energetinę rinką, šalys narės išlieka priklausomos nuo Rusijos dujų. Regioninis šalių bendradarbiavimas dujų sektoriuje taip pat neatnešė reikšmingų rezultatų. Galime pastebėti skirtingą šalių įsitraukimą į Energetikos Sąjungos formavimą. Dėl ribotų išteklių ir didelės izoliacijos, Lietuva buvo ypatingai aktyvi keldama energetinio saugumo klausimus ES lygmenyje. Didelis suinteresuotumas lėmė, jog Lietuva tapo viena iš varomųjų jėgų, skatinančių ES energetikos politikos formavimąsi. Lietuva ne tik išreiškė bendrą paramą ES energetikos politikai, bet ir aktyviai dalyvavo formuojant konkrečias šios politikos nuostatas. Lietuva taip pat aktyviai įgyvendina energetikos projektus. Dujų sektoriuje ypač svarbus 2014 metais pastatytas suskystintų dujų terminalas

---

³ Chi-Kong Chyong, Vessela Tcherneva, 2

⁴ Ten pat, 2-3

Klaipėdoje. Šis SGD terminalas atvėrė galimybes Lietuvoje atsirasti gamtinių dujų rinkai. Kol kas šis terminalas yra vienintelis alternatyvus dujų tiekimo šaltinis regione. Tai yra vienas iš kelių Lietuvos strateginių energetikos projektų ir buvo pastatytas be ES finansinės paramos. Suomija ir Estija taip pat planavo statyti SGD terminalus ir jungtį tarp šalių, tačiau praėjusiais metais Suomijos energetikos koncernas „Gasum“ atmetė Estijos bendrovės „Elering“ siūlymą paspartinti Suomijos-Estijos dujų jungties „Balticconnector“ projekto įgyvendinimą.⁵ Pasak „Gasum“ tokie projektai privalo būti komerciškai perspektyvūs, tačiau šiuo metu Suomijos rinkoje nėra poreikio tokių projektų įgyvendinimui.⁶ Suomijos ekonomikos reikalų ministras pareiškė, jog šie projektai negali būti įgyvendinti be reikšmingos ES finansinės paramos.⁷ Tačiau Suomijoje statomi kiti du SGD terminalai šalies Vakaruose – Pori ir Tornio miestuose, kurie bus skirti patenkinti už dujotiekio tinklo ribų esančios rinkos bei transporto rinkos poreikius.⁸ ES Komisija patenkino Suomijos prašymą finansuoti SGD terminalų Pori ir Hamina miestuose statybą⁹, tuo tarpu Tornio terminalo statyba finansuojama valstybės ir suomiškos „Wärtsilä“ kompanijos. Suomija išreiškia paramą Energetikos Sąjungos formavimui, tačiau su kitomis Šiaurės šalimis Suomija aktyviai kuria šiaurietišką švarios ir atsinaujinančios energetikos koncepciją. Nors Suomija vis dar yra visiškai priklausoma nuo Rusijos tiekiamų dujų, tačiau į šį klausimą ji žvelgia pirmiausia kaip į komercinį, o ne energetinio saugumo ir neįgyvendina finansiškai sunkių valstybės ūkiui energetikos projektų, kurie užtikrintų alternatyvų dujų tiekimą.

Bendros energetikos politikos formavimasis - svarbus Europos Sąjungos integracinis etapas, sudarantis galimybes realiai spręsti energetinio saugumo problemas bei išskirti finansavimą energetikos projektams. Tačiau vieningos ES vidaus energetikos rinkos susiformavimas įmanomas tik tuomet, jei šalys imsis aktyvių priemonių ir veiksmų sumažinti savo izoliacijai. ES energetikos politikos įgyvendinimą komplikuoja skirtinga ES šalių narių energetinio saugumo situacija bei skirtingi jų interesai. Net ir panašioje situacijoje esančios energetiniu atžvilgiu „nesaugios“ valstybės gali skirtingai reaguoti į energetinius iššūkius. Lietuvos ir Suomijos atvejai kelia klausimą – kodėl būdamos visiškai priklausomos nuo rusiškų dujų importo dvi ES valstybės narės vis dėlto skirtingai supranta ir

---

⁵ Natural Gas Europe, „Estonia and Finland Regroup Following Gasum Decision to Scrap LNG Terminal, Balticconnector“, 2015 10 12 <<http://www.naturalgaseurope.com/estonia-finland-regroup-gasum-drops-lng-terminal-balticconnector-25810>>

⁶ Ten pat

⁷ Ten pat

⁸ Ten pat

⁹ European Commission, „State aid: Commission approves aid for Finland’s first LNG terminal“. Pranešimas spaudai, Briuselis, 2015 09 22 <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5689_en.htm>

reaguoja į Rusijos keliamas energetines grėsmes? Kaip ir kodėl skiriasi Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo suvokimas ir pastangos didinti savo lankstumą bei ieškoti alternatyvų Rusijos dujų importui?

Tyrimo problema. Europos Sąjungos energetikos politikos tikslas – sukurti vieningą vidaus energetikos rinką. Didžiausias iššūkis Energetikos Sąjungai – daugelio šalių narių priklausomybė nuo vienintelio tiekėjo – Rusijos. Lietuva ir Suomija buvo visiškai priklausomos nuo Rusijos tiekiamų dujų, tačiau jų reakcija į Rusijos keliamas energetines grėsmes skiriasi. Svarbu išsiaiškinti, kaip ir kodėl skiriasi Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo sampratos, ar jos yra suderinamos, nes tai yra būtina sąlyga sėkmingam bendros ES energetikos politikos įgyvendinimui.

Darbo tikslas. Per energetinės priklausomybės nuo Rusijos problemą išanalizuoti Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo situaciją ir vykdomas energetikos politikas bei patikrinti šių šalių energetinio saugumo sampratų suderinamumą, nes tai yra svarbi sąlyga vieningos regiono, o galiausiai ir visos ES vidaus energetikos rinkos susiformavimui. Tyrime analizuojama, kokia yra Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo situacija, kaip yra formuojama jų energetikos politika, kokie energetikos projektai įgyvendinami. Analizuojamas laikotarpis – nuo 2004 metų. Šis laikotarpis pasirinktas dėl to, kad 2004 m. Lietuva, kartu su posovietinėmis valstybėmis, kurias sieja energetinės izoliacijos problema, įstojo į Europos Sąjungą ir būtent po šios plėtos energetikos problemos atsirado ES darbotvarkėje. Analizuojant Lietuvos ir Suomijos energetikos politiką taikoma kompleksinės tarpusavio priklausomybės teorija ir jos pagrindu išskirtos jautrumo bei pažeidžiamumo koncepcijos. Ši teorija parodo, jog valstybės tarptautinėje sistemoje yra linkusios bendradarbiauti, netgi anarchijos arba priklausomybės sąlygomis, o jų tarpusavio santykius formuoja nuolatinės derybos ir šalių sugebėjimai išnaudoti savo turimus resursus bei kontroliuoti rezultatus.¹⁰ Šiame darbe taip pat taikoma Robert D.Putnam „Dviejų lygmenų žaidimo“ teorija, kuri leidžia analizuoti tarptautinių santykių ir vidaus politikos procesų sąveiką, lemiančią konkrečius energetikos politikos pasirinkimus.¹¹

Ginamieji teiginiai:

- 1) Lietuvos energetikos politikoje dominuoja saugumo aspektas ir nepriklausomybės nuo Rusijos motyvas, tuo tarpu Suomijoje dominuoja komercinio naudingumo aspektas ir atsinaujinančios energetikos vystymo motyvas.

---

¹⁰ Robert O.Keohane, Joseph S.Nye. *Power and Interdependence*. Sec.ed. New York: Harper Collins Publishers, 1989

¹¹ Robert D. Putnam, “Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games”. *International Organization*, 42 (3), 1988, 427–460

- 2) Lietuvos ir Suomijos požiūriai į energetinį saugumą skiriasi dėl šalių geopolitinės situacijos ir santykių su Rusija istorijos.
- 3) Lietuva aktyviau įgyvendina Europos Sąjungos energetinės integracijos politiką ir mažina priklausomybę nuo Rusijos tiekiamų energetinių išteklių, tuo tarpu Suomija įgyvendina energetikos projektus, kurie padidina šalies priklausomybę nuo Rusijos.
- 4) Lietuvos ir Suomijos požiūriai branduolinės energetikos vystymo srityje skiriasi dėl skirtingos atominių elektrinių eksploatavimo patirties ir konkurencinių energetikos projektų regione.
- 5) Lietuvos ir Suomijos pastangos išnaudoti ES teikiamas pažeidžiamumo nuo Rusijos mažinimo galimybes priklauso nuo valstybių vidaus veikėjų nuostatų ir rinkos situacijos šalyse.
- 6) Vieningos regiono ir visos ES vidaus energetikos rinkos susiformavimas yra komplikotas, nes skiriasi valstybių energetinio saugumo sampratos ir pastangos mažinti priklausomybę nuo Rusijos.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išanalizuoti Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo situacijas, jų energetinį pažeidžiamumą ir jautrumą;
- 2) apibrėžti, kokia yra šių šalių energetikos politika, kokie energetikos projektai yra įgyvendinami;
- 3) palyginti valstybių energetinio saugumo situaciją bei įgyvendinamą energetikos politiką;
- 4) nustatyti veiksnius, kurie lemia tai, jog Lietuva ir Suomija skirtingai išnaudoja ES teikiamas energetinio pažeidžiamumo nuo Rusijos mažinimo galimybes;
- 5) pateikti išvadas dėl Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo sampratų suderinamumo.

Darbo aktualumas. Energetinis saugumas yra gyvybiškai svarbus valstybės egzistavimui ir jos infrastruktūros palaikymui, todėl energetinės priklausomybės problema yra savaime aktuali. Lietuvos ir Suomijos lyginimas yra reikšmingas dėl kelių priežasčių. Pirma, šis palyginimas leidžia atskleisti du energetinių santykių su Rusija modelius. Šalių, esančių panašioje energetinėje situacijoje, priklausomų nuo to paties tiekėjo, palyginimas leidžia parodyti, kaip valstybės sprendžia tą pačią energetinio saugumo problemą, kokie skirtumai egzistuoja tarp jų taikomos energetikos politikos ir kokių rezultatų pasiekta. Antra, Energetikos Sąjungos susiformavimo sėkmė priklauso nuo valstybių pasiryžimo įgyvendinti ES energetikos politiką. Vieningos energetikos rinkos susikūrimas yra svarbus

šio didžiulio, unikalaus politinio ir ekonominio projekto etapas. Tokią didžiulę vieningą rinką įmanoma sukurti tik šalims bendradarbiaujant. Energetikos projektai reikalauja didžiulių finansinių investicijų bei turi būti racionaliai paskirstyti, todėl labai svarbus regioninis bendradarbiavimas. Be kompleksiško Baltijos ir Šiaurės šalių požiūrio į energetinio saugumo problemas regione, greitu metu nebus įmanoma sukurti vieningos rinkos, todėl svarbu išsiaiškinti, ar šalių energetinio saugumo politika ir samprata yra suderinamos. Trečia, Suomijos pavyzdys yra aktualus Lietuvai dėl orientacijos į Šiaurės šalis. Bendro Šiaurės ir Baltijos šalių regiono koncepcija yra įmanoma tik tuo atveju, jei šalys panašiai suvokia grėsmes. Ketvirta, energetinio saugumo Lietuvoje, Suomijoje ir visoje Europos Sąjungoje aktualumą rodo gausi mokslinė literatūra bei aktyvios politikų ir akademikų diskusijos šia tematika.

Literatūros apžvalga. Mokslinės literatūros energetinio saugumo klausimais yra gausu, tačiau Lietuvos akademinėje literatūroje daugiausia publikuojami nedidelės apimties apžvalginiai straipsniai ir moksliniai darbai. Plačiausiai Lietuvos energetinio saugumo problema analizuojama Lietuvos universitetų atliktose studijose. Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvos Energetikos Instituto Energetinio saugumo tyrimų centras nuo 2012 metų publikuoja kasmetinę „Lietuvos energetinio saugumo apžvalgą“, kurioje įvertina pokyčius Lietuvos energetikos sektoriuje bei politikoje.¹² 2015 metais Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto mokslininkai kartu su Norvegijos tarptautinių santykių institutu išpublikavo studiją „Energetinis saugumas Baltijos jūros regione: regioninė koordinacija ir tarpusavio priklausomybės valdymas“, kurios esminis tikslas buvo įvertinti dabartinę energetinio saugumo situaciją Baltijos jūros regione. Šioje studijoje buvo analizuojami (asimetrinės) prekybos tarpusavio priklausomybės bruožai bei politinės iniciatyvos, kuriomis siekta šias priklausomybes suvaldyti.¹³ Lietuvos politologai taip pat analizavo Lietuvos energetikos politiką ir Lietuvos interesus formuojant bendrą ES energetikos politiką.¹⁴ Taip pat analizuotas Baltijos šalių energetinis saugumas bei jų bendradarbiavimas su Šiaurės šalimis ir JAV.¹⁵ Užsienio literatūroje gausu mokslinių straipsnių apie Suomijos energetikos saugumą. Nagrinėjamos

---

¹² Energetinio saugumo tyrimų centras, *Lietuvos energetinis saugumas metinė apžvalga 2013-2014*. Kaunas, 2015 <http://www.lei.lt/_img/_up/File/atvir/leidiniai/Energetinis_saugumas/Lietuvos_energetinis_saugumas_2013-2014.pdf>

¹³ Jakub M. Godzimirski, Ramūnas Vilpišauskas, Romas Švedas, „Energy Security in the Baltic Sea Region: Regional Coordination and Management of Interdependence“. Vilnius, 2015 <<http://www.tspmi.vu.lt/doc/1453-energy-security-in-the-baltic-region-report-2015pdf>>

¹⁴ Žygmantas Vaičiūnas, „Europos Sąjungos bendros energetikos politikos formavimasis ir Lietuvos interesai“. *Politologija*, Nr. 55, Vilnius, 2009/3. <<http://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/view/8403/6271>>

¹⁵ Keith Smith, „Bringing Nordic Energy Security to the Baltic States“. Daniel S. Hamilton, András Simonyi, Debra Cagan (sud.). *Advancing U.S.-Nordic-Baltic Security Cooperation: Adapting Partnership to a New Security Environment*, 2014 <http://transatlanticrelations.org/sites/default/files/Chapter_10_Keith_Smith.pdf>

kelios temos: Suomijos priklausomybė nuo Rusijos importo¹⁶, Suomijos interesai bendroje ES energetikos politikoje¹⁷, atliekama kasmetinė Suomijos ekonominės politikos apžvalga¹⁸, analizuojama Suomijos kaip Šiaurės regiono dalies energetinio saugumo situacija¹⁹ bei Šiaurės šalių tvarios energetikos koncepcija.²⁰ Nepaisant gausios literatūros, nėra lyginamosios Suomijos ir Lietuvos analizės, kuri leistų atsakyti į klausimą, kas lemia skirtingas šių šalių pastangas siekti energetinio lankstumo bei apskritai atskleistų, kaip skiriasi Suomijos ir Lietuvos požiūriai į energetinį saugumą bei energetinius santykius su Rusija.

Metodai. Darbe taikomi aprašomasis, analitinis ir palyginamasis metodai. Aprašomasis metodas naudojamas siekiant atskleisti Lietuvos ir Suomijos energetikos specifiką, įgyvendinamus energetikos projektus bei vykdomą energetinio saugumo politiką. Analitinis metodas leidžia kritiškai įvertinti valstybių energetinio saugumo situaciją bei išanalizuoti, kokie veiksniai daro poveikį valstybių energetikos politikai. Palyginamasis metodas suteikia galimybę palyginti Lietuvos ir Suomijos vykdomą energetikos politiką, atskleisti požiūrių į energetinius santykius su Rusija skirtumus. Darbo struktūrą yra grindžiama palyginamuoju metodu, nes abi šalys yra analizuojamos per tuos pačius pjūvius.

1. Teorinis pagrindas

Egzistuoja daugybė skirtingų energetinio saugumo apibrėžimų, tačiau vienas geriausiai žinomų energetikos politikos analitikų Benjaminas K. Sovacoolas išskiria keturis pagrindinius energetinio saugumo elementus, kurie minimi energetinio saugumo apibrėžimuose²¹:

- 1) prieinamumas (angl. availability) - pasireiškia vartotojų galimybėmis gauti būtiną energijos tiekimą (prieigą prie rinkos), taip pat fiziniu išteklių pakankamumo bei rinkos sąlygų

---

¹⁶ Sanna A. Mattila, „Finnish Dependancy on Russian Supply – an energy security risk or a push towards more sustainable energy forms?“ Magistro darbas, The University of Edinburgh, 2014 <<http://hdl.handle.net/1842/10377>>

¹⁷ Pekka Voutilainen, „Developing Energy Policy For Europe: A Finnish Perspective on Energy Cooperation in the European Union“. *Energy Law Journal*, 29:121, 2008, 121 – 139
<http://felj.org/sites/default/files/docs/elj291/developing_energy_policy_for_europe.pdf>

¹⁸ International Energy Agency Country Review <<http://www.iea.org/publications/countryreviews/>>

¹⁹ Pami Aalto, Iida Jaakkola, „Nordic Energy Security 2030“. Tampere: Center for Transatlantic Relations, The Swedish Institute of International Affairs, 2014
<https://solecris.uta.fi/crisyp/disp/_/en/cr_redir_all/fet/fet/sea?direction=5&id=23610793>

²⁰ Nordic Energy Research Programme, „Sustainable Energy Systems 2050“. Šios programos pagrindu skelbiamos įvairios mokslinės publikacijos. <<http://www.nordicenergy.org/publications/>>

²¹ Benjamin Sovacool, „Introduction: Defining, Measuring, and Exploring Energy Security“, Benjamin Sovacool (sud.) *The Routledge Handbook of Energy Security*, Abingdon: Routledge, 2011, 10

užtikrinimu. Prieinamumas didesnis diversifikuotose rinkose, kur mažinama priklausomybė nuo išorės tiekėjų;

- 2) patikimumas (angl. reliability) - tai nepertraukiamų energetinių paslaugų užtikrinimas, kuriam sukurti reikalinga tiekėjų, kuro rūšių ir technologijų diversifikacija. Būtent nuo infrastruktūros atsparumo ir gebėjimo operatyviai atstatyti sistemas po sutrikimų priklauso energetinio sektoriaus patikimumas;
- 3) įperkamumas (angl. affordability) – prieinamos energetinių išteklių kainos ir jų stabilumas, kuris būtinas planuojant energetikos projektus ir ekonominį jų pagrįstumą;
- 4) tvarumas (angl. sustainability) - pasireiškia per efektyvų energijos išteklių ir energijos vartojimą, siekiant sumažinti energijos vartojimo poveikį socialiniam gyvenimui ir aplinkai.²²

Svarbu pabrėžti, jog šių elementų svarba ES valstybėse skiriasi, pavyzdžiui, Baltijos šalių prioritetą teikiamas prieinamumo ir patikimumo užtikrinimui, tuo tarpu Šiaurės šalys labiau koncentruojasi į tvarumą. Pastarasis aspektas pamažu įgauna savo svarbą ir pripažinimą visoje ES. Tai galima laikyti ES keliamų reikalavimų bei visuomeninių judėjimų pasiekimu. 2010 metais Europos komisija pristatė strategiją „Europa 2020“, kurioje vienas iš penkių pagrindinių tikslų yra klimato kaitos sustabdymas ir energetikos tvarumo užtikrinimas. Europos Komisija iškėlė ambicingus tikslus: 1) 20 procentų sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, palyginti su 1990 m. rodikliais; 2) 20 % energijos gaminti iš atsinaujinančiųjų šaltinių; 3) 20 procentų padidinti energijos vartojimo efektyvumą.²³ Atsižvelgiant į ES keliamus reikalavimus, atitinkamai formuojama valstybių narių energetikos politika.

Šiame darbe taikoma Robert O. Keohane ir Joseph S.Nye kompleksinės tarpusavio priklausomybės teorija.²⁴ Autoriai skatina peržvelgti tarptautinius santykius ir atskiria du terminus – priklausomybė ir tarpusavio priklausomybė. Priklausomybė išreiškia tokią būseną, kai išorinės jėgos sąlygoja arba daro reikšmingą poveikį subjekto egzistavimui.²⁵ Tarpusavio priklausomybė paprasčiau apibūdinama kaip abipusė priklausomybė, tačiau ši gali būti įvairių formų: visiška *simetrija*, kai valstybės yra viena nuo kitos tolygiai priklausomos; *asimetrija* dažniausiai tampa galios šaltiniu, kuris

---

²² Sovacool, 10

²³ Europos Komisija, „Europa 2020: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“. Briuselis, 2010 03 03 <<http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>>

²⁴ Robert O.Keohane, Joseph S.Nye. *Power and Interdependence*. Sec.ed. New York: Harper Collins Publishers, 1989

²⁵ Ten pat, 8

leidžia valstybei daryti poveikį kitoms valstybėms; *mažiau priklausomos* šalys gali išnaudoti abipusę priklausomybę kaip derybinės galios šaltinį derantis su kitomis valstybėmis dėl įvairių klausimų; *visiška priklausomybė* - pasitaiko retai.²⁶

Galia yra vienas iš pagrindinių terminų vartojamų tarptautinių santykių disciplinoje. Anksčiau galia buvo suvokiama daugiausia kaip karinė galia, tačiau šiuolaikiniame globaliame pasaulyje galia nebeatsiejama nuo kitų galios tipų – politinės ir ekonominės galios. Galia gali būti aiškinama kaip veikėjo sugebėjimas priversti kitus daryti tai, ko jie kitu atveju nebūtų darę. Asimetrinės tarpusavio priklausomybės sąlygota galia suvokiama per resursų kontrolės arba potencialo paveikti rezultatus pajėgumą.²⁷ Turėdama politinių ar alternatyvių energetinių resursų valstybė yra mažiau priklausoma, nes santykiams su kita valstybe tapus komplikuotais, ji nukentės mažiau nei jos partnerė, kuri neturi analogiškų resursų. Tačiau Keohane ir Nye pabrėžia, jog šis pranašumas negali užtikrinti to, jog resursai, atsiradę dėl palankios tarpusavio priklausomybės asimetrijos, vestų prie potencialo kontroliuoti rezultatus realizavimo.

Siekdami atskleisti galios vaidmenį tarpusavio priklausomybės koncepcijoje, autoriai išskyrė dvi dimensijas – jautrumą (angl. sensitivity) ir pažeidžiamumą (angl. vulnerability).²⁸ Jautrumas nurodo reagavimo laipsnį tam tikroje struktūroje – kaip greitai pokyčiai vienoje valstybėje gali atnešti nuostolius kitai valstybei ir kokio dydžio nuostoliai patiriami?²⁹ Keohane ir Nye pabrėžia, jog čia siekiama įvertinti ne tik faktinius sutrikimų nuostolius, bet taip pat įvertinti jų žalą visuomenei bei valdžiai. Pasak autorių, jautrumas susiformuoja valstybėms sąveikaujant nusistovėjusioje politikos sistemoje. Kitaip tariant, valstybių jautrumas atsiskleidžia tuomet, kai įvyksta tam tikri sutrikimai, patiriamas išorinis šokas, tačiau nevykdomi jokie struktūriniai ar sisteminiai pokyčiai. Remiantis Keohane ir Nye, nusistovėjusi politikos sistema gali reikšti du dalykus: nesugebėjimą suformuoti naujos politikos per trumpą laiką, arba prisirišimą prie tam tikro vidaus ar tarptautinių taisyklių modelio. Šiuolaikiniame globaliame pasaulyje egzistuoja ne tik veikėjų, bet ir skirtingų sektorių tarpusavio priklausomybė. Todėl ir jautrumas gali būti tiek socialinis, tiek ekonominis, tiek energetinis, tiek politinis, o esant jautrumui viename sektoriuje, jo pasekmės lengvai persilieja į kitus sektorius.

Jautrumas yra tik viena iš dviejų tarpusavio priklausomybės dimensijų, antroji dimensija yra pažeidžiamumas. Keohane ir Nye išplėtojoje koncepcijoje, pažeidžiamumas parodo alternatyvių

---

²⁶ Keohane, Nye, 10-11

²⁷ Ten pat, 11

²⁸ Ten pat, 12

²⁹ Ten pat

išteklų santykinį prieinamumą ir įperkamumą. Priešingai nei jautrumo atveju, čia bandoma analizuoti, kas nutiktų, jei politikos sistema arba struktūra, formuojanti tam tikrus apribojimus vykdomai politikai, būtų pakeista, pavyzdžiui, vieno tiekimo šaltinio egzistavimą pakeistų alternatyvių šaltinių atsiradimas. Analizuojant pažeidžiamumą, bandoma atsakyti į klausimą, kaip alternatyvų turėjimas ir gebėjimas pakeisti atitinkamas politikas gali paveikti valstybės gebėjimą prisitaikyti prie išorės pokyčių bei kiek šis persiorientavimas kainuoja valstybei.³⁰ Pažeidžiamumas yra ypač reikšmingas siekiant suprasti tarpusavio priklausomybės santykių struktūras. Mažiausiai pažeidžiami yra tie veikėjai, kurie apibrėžia „ceteris paribus“ sąlygas, t.y. gali nustatyti žaidimo taisykles.³¹ Kaip ir jautrumo atveju, pažeidžiamumo sąvoka gali būti taikoma tiek politiniams, tiek socialiniams, tiek ekonominiams santykiams.

Remiantis Keohane ir Nye, jautrumą ir pažeidžiamumą galime lyginti per dvi skirtis: kokie nuostoliai skaičiuojami ir koku metu taikoma koncepcija (prieš ar po politikų pasikeitimo). Jautrumas apima tuos nuostolius, kurie patiriami dėl išorinio poveikio prieš tai, kai bandoma pakeisti politikų sistemą. Pažeidžiamumas apima išorinio šoko sąlygotus persiorientavimo nuostolius, kurie patiriami jau po to, kai pakeičiama politikų sistema. Kadangi greitai pakeisti politikų sistemą dažniausiai yra labai sudėtinga, pirminis išorinių pokyčių poveikis traktuojamas kaip jautrumo rezultatas, tuo tarpu pažeidžiamumas turėtų atspindėti tik persiorientavimo kaštus.³² Čia galime prisiminti anksčiau išskirtus energetinio saugumo elementus. Jautrumas ir pažeidžiamumas tiesiogiai susiję su prieinamumu ir patikimumu. Kuo didesnis tiekėjų skaičius, kuo atsparesnė infrastruktūra, tuo mažesnė priklausomybė ir mažesni galimi nuostoliai, t.y. mažesnis valstybės jautrumas ir pažeidžiamumas. Taip pat svarbus šių dviejų elementų tarpusavio santykis: esant vienam tiekėjui ir atspariai infrastruktūrai, pavyzdžiui, valstybė turi sukaupusi didelių rezervų, valstybė yra jautri, tačiau mažiau pažeidžiama. Toliau darbe tarpusavio priklausomybės, pažeidžiamumo ir jautrumo koncepcijos bus taikomos siekiant išanalizuoti Lietuvos ir Suomijos energetinius santykius su Rusija bei šių dviejų ES narių energetinio saugumo situacijas.

Kaip jau buvo minėta, valstybių pastangos išnaudoti ES teikiamas pažeidžiamumo nuo Rusijos mažinimo galimybes priklauso nuo politinio elito nuostatų ir interesų grupių veiklos bei jų tarpusavio santykio. Siekiant išanalizuoti energetikos politikos ir vidaus veikėjų santykį, bus taikoma Robert D.Putnam pristatyta „Dviejų lygmenų žaidimo“ teorija. Autorius pateikė teorinį modelį, kuriuo

---

³⁰ Keohane, Nye, 13

³¹ Ten pat, 15

³² Ten pat, 13

remiantis būtų galima racionaliau ir sistemiškiau analizuoti sąveiką tarp tarptautinių santykių ir vidaus politikos procesų.³³ Putnam pabrėžia, jog moksliniuose darbuose dominuojantis valstybės kaip „unitarinio vieneto“ suvokimas yra klaidinantis. Pasak autoriaus: „*jei vartodami sąvoką „valstybė“ turime mintyje „centriniai sprendimų priėmėjai“, tuomet turime ją suvokti kaip daugiskaitinį daiktavardį: ne „valstybė, ji...“, o „valstybė, jie...“.*³⁴ Putnam siūlo sąveiką tarp tarptautinių santykių ir vidaus politikos procesų analizuoti kaip dviejų lygių žaidimą, susidedantį iš: 1) derybų fazės, kurioje valstybės atstovas tarptautinėse derybose siekia maksimaliai įgyvendinti nacionalinius interesus ir minimizuoti galimus „pralošimus“; 2) ratifikavimo fazės, kai valstybės viduje vyksta debatai, kurių metu įvairios interesų grupės vertina tarptautinius susitarimus (patvirtina arba atmeta). Autorius taip pat pasiūlo „laimėjimų rinkinio“ sąvoką, kuri nurodo visas galimas sėkmingas tarptautinių susitarimų baigtis, kurios taip pat būtų patvirtintos valstybės viduje bei pristato hipotezes, kurios nurodo, kokiais atvejais galimybės sudaryti tarptautinį susitarimą didėja/mažėja ir kaip tai priklauso nuo „laimėjimų rinkinio“.

Putnam modelis pateikia supaprastintą realybės vaizdą, todėl analizuojant Suomijos ir Lietuvos atvejus reikėtų atkreipti dėmesį į kelis svarbius aspektus. Pirma, pats autorius nurodo, jog realybėje dažniausiai būna ne du, o daugiau sąveikos lygmenų. Lietuvos ir Suomijos santykius su Rusija būtina analizuoti platesniame ES kontekste (energetiniai santykiai tarp Rusijos ir ES priklauso nuo visų ES narių susitarimo). Antra, Putnam taip pat nurodo, jog tarptautiniai susitarimai dažniausiai apima ne vieną temą/sritį. Dažnai tariamasi dėl kelių dalykų vienu metu. Taikant pasiūlytą teorinį modelį, sudėtinga, o kartais ir neįmanoma aprėpti visų susitarimų aspektų. Taip pat nereikėtų vadovautis tobulos informacijos prielaida. Politinis elitas ne visuomet žino visas egzistuojančias interesų grupes ir jų daromą įtaką, o kiti tarptautinio susitarimo veikėjai nesuvokia užsienio šalyje vykstančių politinių procesų, todėl skirtingų veikėjų lūkesčiai labai dažnai nesutampa. Kaip taisyklė, sprendimų priėmėjai vadovaujasi platesnėmis ekonomikos ir energetikos politikų idėjomis, todėl atitinkamai išsikeliami tikslai bei pasirenkami jų įgyvendinimo instrumentai.³⁵ Sprendimų priėmėjai paprastai yra įpareigoti visuomenės, įstatymų, tarpvalstybinių susitarimų vykdyti tam tikros krypties energetikos politiką. Didelės įtakos jų sprendimams ir vykdomai politikai turi politinio ciklo ir

---

³³ Robert D. Putnam, “Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games”. *International Organization*, 42 (3), 1988, 427–460

³⁴ Putnam, 432

³⁵ Jakub M. Godzimirski, Ramūnas Vilpišauskas, Romas Švedas, „Energy Security in the Baltic Sea Region: Regional Coordination and Management of Interdependence“. Vilnius, 2015, 9 <<http://www.tspmi.vu.lt/doc/1453-energy-security-in-the-baltic-region-report-2015pdf>>

perrinkimo motyvai.³⁶ Siekdami išsilaikyti savo pozicijoje, jie yra priversti atstovauti savo rinkėjų interesams. Tuo tarpu interesų grupės yra vedamos pelno maksimizavimo siekio. Interesų grupės, kurios pelnosi iš egzistuojančios tarpusavio priklausomybės (pavyzdžiui, vertikalios integruotos kompanijos ar jau veikiančios energijos tiekėjai, perdavimo tarpininkai), siekia išlaikyti *status quo* ir apsiginti nuo galimų konkurentų, o veikėjai, kuriems yra naudingas konkurencijos ir alternatyvių energijos šaltinių įdiegimas (pavyzdžiui, pramoniniai energijos vartotojai), remia politines iniciatyvas nukreiptas į nusistovėjusios energetinės sistemos pokyčius.³⁷ Taip pat svarbu, ar interesų grupių reikalavimai atitinka dominuojančius politinio elito įsitikinimus: jei atitinka, tuomet interesų grupės gali turėti didelę įtaką, jei neatitinka, tuomet interesų grupių įtaką gali būti menka. Politinio elito ir interesų grupių sąveika nulemia atitinkamos nacionalinės energetikos politikos susiformavimą ir jos įgyvendinimo rezultatus.

Pirmoje darbo dalyje, remiantis kompleksinės tarpusavio priklausomybės koncepcija, bus nagrinėjama Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo situacija, vykdomi energetikos projektai bei priklausomybės nuo Rusijos tiekiamų energetinių išteklių specifika. Antroje dalyje, pasitelkus dviejų lygmenų teoriją, analizuojamas Lietuvos ir Suomijos tarptautiniai santykiai ir vidaus politikos procesai. Tarptautinių santykių lygmenyje išskiriamos trys derybų platformos: dvišaliai santykiai su Rusija, ES energetikos politikos įgyvendinimas bei vaidmuo Jungtinėse Tautose (energetikos srityje). Vidaus politikos lygmenyje analizuojamos vidaus veikėjo nuostatos energetinio saugumo klausimais bei aiškinamasi, kas lemia tokių nuostatų susiformavimą.

2. 2004 – 2013 metų energetinio saugumo situacija

Šioje dalyje bus analizuojama Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo situacija 2004 – 2013 metais. Analizuojant Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo situaciją, 2004 metai pasirinkti kaip atraminiai, nes tai buvo metai, kai Lietuva kartu su kitomis posovietinėmis valstybėmis įstojo į Europos Sąjungą ir jų energetinės priklausomybės problema atsidūrė ES darbotvarkėje. 2013 metai pasirinkti pagal Tarptautinę energetikos agentūros paskutinius statistinius duomenis ir siekiant įvertinti energetinės priklausomybės nuo Rusijos problemą iki suskystintų dujų terminalo atidarymo Lietuvoje. Vertinant valstybių energetinę situaciją naudojamas energijos struktūros (angl. „energy mix“) terminas,

---

³⁶ Godzimirski, Vilpišauskas, Švedas, 9

³⁷ Ten pat

kuris apibūdina skirtingų energijos rūšių gamybos/pasiūlos proporciją, reikalingą siekiant patenkinti bendrą vidaus vartojimą.³⁸

2.1. 2004 – 2013 metų Lietuvos energetinio saugumo situacija

Nagrinėjant Lietuvos energetikos situaciją 2004 metais, galime matyti, jog bendras energijos gamybos kiekis sudarė 5,3 Mtoe, importas – 12,3 Mtoe, eksportas – 7,9 Mtoe, o bendras pirminės energijos tiekimas – 9,4 Mtoe (lentelė Nr.1). Lietuvos energijos struktūrą sudarė branduolinė energija, gamtinės dujos, nafta ir naftos produktai, hidroenergija ir biokuras. Pagrindiniu energijos gamybos šaltiniu 2004 metais buvo Ignalinos atominė elektrinė, kurios tiekiamą energiją sudarė 4 Mtoe, t.y. 75 % visos gamybos. Svarbu pažymėti, jog stojimo į ES metu Lietuva buvo elektros energiją eksportuojanti šalis (2004 m. eksportas sudarė beveik 1 Mtoe). Didžiausią likusios energijos gamybos dalį sudarė biokuras – 0,8 Mtoe, kitų rūšių energijos dalis gamyboje buvo nežymi. Didžiausią importuojamos energijos dalį sudarė naftos žaliava - 9 Mtoe, ir gamtinės dujos – 2,3 Mtoe. Gamtinės dujos buvo reikalingos vidaus rinkos vartojimui patenkinti, tuo tarpu naftos žaliava buvo perdirbama

Energijos rūšis (gamyba/importas/eksporta)	2004, ktoe	2013, ktoe	Pasikeitimas 2004-2013, ktoe	Pasikeitimas 2004-2013, %
Bendra energijos gamyba, ktoe	5309	1638	-3671	-69,15
Bendras importas, ktoe	12280	14215	1935	15,78
Bendras eksportas, ktoe	7897	8777	880	11,14
Bendras pirminės energijos tiekimas, ktoe	9386	6970	-2416	-25,74
Branduolinės energijos gamyba, ktoe	3983	0	-3983	-100
Hidroenergijos gamyba, ktoe	36	45	9	25
Biokuro gamyba, ktoe	810	1201	391	48,27
Naftos žaliavų importas, ktoe	8962	9761	799	8,92
Naftos žaliavų eksportas, ktoe	197	68	-129	-65,48
Naftos produktų importas, ktoe	444	1145	701	157,88
Naftos produktų eksportas, ktoe	6693	8355	1662	24,83
Elektros importas, ktoe	369	694	325	88,08
Elektros eksportas, ktoe	988	97	-891	-90,18
Gamtinių dujų importas, ktoe	2342	2165	-177	-7,56

Lentelė Nr.1. Duomenų šaltinis: International Energy Agency, < <http://www.iea.org/statistics/> >

³⁸ European Commission, „EU energy in figures: statistical pocketbook“. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014, 249 <http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_pocketbook.pdf>

tuometinėje AB „Mažeikių nafta“ (dabar „ORLEN Lietuva“), o didelė dalis jos pagamintų naftos produktų buvo eksportuojama per AB „Klaipėdos nafta“ terminalą į regioninę rinką (Estiją, Latviją, Baltarusiją, Ukrainą, Lenkiją) ir Vakarų Europą.³⁹ Pagrindinis naftos ir gamtinių dujų tiekėjas buvo Rusija. Kitaip tariant, Lietuva buvo priklausoma nuo vieno tiekėjo – Rusijos.

Kaip jau buvo minėta, energetinis saugumas siejamas su keturiais pagrindiniais elementais: prieinamumas, patikimumas, įperkamumas ir tvarumas. Šiuos aspektus galime įvertinti palyginę 2004 ir 2013 metų situaciją.

Prieinamumas. Kalbant apie energijos prieinamumą, galime teigti, jog šiuo periodu jis Lietuvoje sumažėjo dėl uždarytos Ignalinos AE. Nuo gamtinių dujų ir naftos priklausoma Lietuva tapo priklausoma dar ir elektros energijos sektoriuje – iš eksportuojančios šalies tapo importuojančia. Dėl šios priežasties ir taip pažeidžiama Lietuvos pozicija per šį laikotarpį dar labiau pablogėjo. Lietuvos energetinės priklausomybės nuo vieno tiekėjo problemą apsunkina ir tai, jog bendrus santykius tarp Lietuvos ir Rusijos galime įvardinti kaip priešiškus.

Patikimumas. Analogiškai suprastėjo ir energijos patikimumo situacija Lietuvoje – esant vienam tiekėjui, su kuriuo palaikomi prasti santykiai, negalima užtikrinti aprūpinimo energija patikimumo. Vienas iš praktinių šios problemos pavyzdžių – naftos tiekimo „Družba“ naftotiekiu nutraukimas 2006 m. Lietuvoje taip pat nėra gamtinių dujų saugyklos, kuri galėtų būti panaudota esant tiekimo sutrikimams. Esant dujų tiekimo sutrikimui, dalį reikalingo dujų kiekio (apie 0,027 Mtoe), skirto buitinių vartotojų poreikiui 30 dienų užtikrinti, Lietuva gautų iš Latvijoje esančios Inčiukalnio požeminės saugyklos.⁴⁰ Analogiškai, LR naftos produktų ir naftos valstybės atsargų įstatymas nurodo, jog šių atsargų turi būti sukaupta 30 dienų, o jos laikomos Subačiaus kuro bazėje.⁴¹ Tačiau šis atsargų kiekis yra nepakankamas užtikrinti stabilią ir prognozuojamą pramonės įmonių veiklą. Taigi, Lietuvos infrastruktūra nebuvo atspari išorės šokams, o tai, kartu su išaugusia priklausomybe nuo energijos importo (dėl uždarytos Ignalinos AE), lemia jautrią ir pažeidžiamą Lietuvos energetinę situaciją.

---

³⁹ Lietuvos Respublikos ūkio ministro Įsakymas Nr. 4-113 „Dėl akcinės bendrovės „Mažeikių nafta“ produkcijos realizavimo ir transportavimo plėtros plano patvirtinimo bei žalios naftos ir šviesiųjų naftos produktų transportavimo vamzdynų Telšių ir Klaipėdos apskrityse specialiojo plano rengimo“. Vilnius, 2008 03 18 <<http://www.infolux.lt/lite/ta/115940>>

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Energetikos ministro Įsakymas Nr. 1-241 „Dėl nacionalinio gamtinių dujų tiekimo saugumo užtikrinimo prevencinių veiksnių ir nacionalinio gamtinių dujų tiekimo ekstremaliųjų situacijų valdymo planų patvirtinimo“. Vilnius, 2012 11 28 <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=TAR.6A808030EFF4>> ; Rasa Lukaitytė-Vnarauskienė, „Kas būtų, jei V. Putinas Lietuvai užsuktų dujas?“. Vilnius: *delfi.lt*, 2014 09 27, 05:30. <<http://www.delfi.lt/verslas/energetika/kas-but-jei-v-putinas-lituvai-uzsuktu-dujas.d?id=65606878>>

⁴¹ Lietuvos Respublikos Naftos produktų ir naftos valstybės atsargų įstatymas Nr. IX-986, Vilnius, 2002 06 25 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=336190>; Valstybės įmonė Lietuvos naftos produktų agentūra <<http://www.lnpa.lt/lt/veikla/>>

Iperkamumas. Lietuvos situacija prasta vertinant ir energetinių išteklių iperkamumą. Akivaizdu, kad uždarius elektrinę, elektros energijos kaina Lietuvoje padidėjo.⁴² Tačiau Lietuva 2013 m. taip pat buvo viena iš didžiausių kainą už rusiškas dujas mokančių valstybių – iš 28 valstybių Lietuva buvo tarp 6 brangiausių kainą mokančių valstybių.⁴³ Palyginimui, Suomija 2013 metais mokėjo 385 dolerius už 1000 m³ dujų, Latvija – 416 dolerių, Estija – 442 dolerių, tuo tarpu Lietuva mokėjo – 500 dolerių.⁴⁴ Atsižvelgdama į tokį reikšmingą kainų skirtumą, Lietuva inicijavo ieškinį prieš didžiausią pasaulyje gamtinių dujų tiekėją Rusijos „Gazprom“ Stokholmo arbitraže dėl nesąžiningos dujų kainos ir 5 milijardų litų permokos.

Tvarumas. Kalbant apie energetikos sektoriaus tvarumą, galime pažymėti, jog nepaisant augančio vartojimo šalies viduje, bendra šalies situacija šiuo aspektu gerėja. Kaip pažymima Lietuvos energetikos instituto atliktoje studijoje, „Lietuva iš sovietinės praeities paveldėjo galingą energetikos sektorių, skirtą ne tik šalies vidaus reikmėms tenkinti, bet ir elektros energijos bei naftos produktų eksportui į platų buvusios Sovietų Sąjungos regioną.“⁴⁵ Atlikus studiją, autoriai priėjo prie išvados, jog „pokyčiai energijos transformavimo sektoriuje (didžiausią įtaką turėjo Ignalinos AE uždarymas, – [K.S.] didele dalimi lėmė bendrą energijos vartojimo efektyvumo padidėjimą – 2012 m. vienam sukurto BVP vienetui Lietuvoje sunaudota 64,4 % mažiau pirminės energijos nei 2000 m.“ Energijos vartojimo efektyvumą taip pat didina tokie valstybiniai projektai kaip daugiabučių gyvenamųjų namų renovacija, leidžianti sumažinti energijos poreikį šilumos tiekimo sistemoms, arba atsinaujinančios energetikos diegimo dalinio finansavimo projektai. Taip pat didelę reikšmę turi savivaldybių lygmens projektai, kurie leidžia patobulinti didžiųjų miestų infrastruktūrą (ypač transporto) taip, jog būtų tausojami energetiniai išteklių ir skatinama rinktis mažiau žalingas aplinkai veiklas ar gyvenimo būdą.

Analizuodami Lietuvos energetinę situaciją 2004-2013 metais per keturis energetinio saugumo elementus, galime matyti, jog net ir bendros tendencijos, nesigilinant į konkrečius kiekybinius rodiklius, rodo, jog energetinė situacija Lietuvoje buvo prasta. Valstybė energetinio saugumo požiūriu buvo ir labai jautri, ir labai pažeidžiama. Šalis, kartu su kaimynėmis Latvija ir Estija, tarp politikų ir

---

⁴² Išvada padaryta remiantis Eurostat pateikiamais duomenimis

<<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=ten00117&language=en> >

⁴³ RFE/RL, Li Luo, 2015 <<http://www.businessinsider.com/russias-gas-leverage-over-europe-2015-2> >

⁴⁴ Ten pat

⁴⁵ Vaclovas Miškinis, Arvydas Galinis, Inga Konstantinavičiūtė, Vidas Lekavičius, „Energijos vartojimo Lietuvoje ir ES šalyse tendencijos“. *Energetika*, 60(2), Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2014, 105 <<http://lmaleidykla.lt/ojs/index.php/energetika/article/view/2934/1761>>

energetikos analitikų buvo įvardijama kaip „energetinė sala“⁴⁶ Tokią situaciją lėmė Lietuvos priklausomybė nuo vienintelio tiekėjo – Rusijos. Tarp Rusijos ir Lietuvos egzistuojanti asimetrinė priklausomybė ir priešiški santykiai sudaro sąlygas Rusijai išnaudoti energetinių išteklių tiekimą politiniams tikslams, t.y. „bausti“ Lietuvą už nepriimtinius politinius sprendimus ar veiklą nustatant aukštesnę energetinių išteklių kainą arba apskritai nutraukiant energetinių išteklių tiekimą. Akivaizdus to pavyzdys buvo „Družbos“ naftotiekio uždarymas iškart po to, kai „Mažeikių nafta“ buvo parduota „ne tam“⁴⁷ pirkėjui. Lietuvos persiorientavimas į Vakarų rinkas taip pat yra kompliktuotas, nes sovietmečiu sukurta šalies infrastruktūra buvo orientuota į Sovietų Sąjungos rinką, o nauji energetikos projektai yra didelė finansinė našta šaliai.

2.2. 2004 – 2013 metų Suomijos energetinio saugumo situacija

Nagrinėjant Suomijos energetikos situaciją 2004 metais, galime matyti, jog bendra energijos gamyba sudarė 15,8 Mtoe, importas – 27,1 Mtoe, eksportas – 6,3 Mtoe, o bendras pirminės energijos tiekimas – 37,1 Mtoe (lentelė Nr.2). Suomijos energijos struktūrą sudarė branduolinė energija, durpės, nafta ir naftos produktai, gamtinės dujos, hidroenergija ir kiti vietiniai atsinaujinantys ištekliai. Skirtingai nei Lietuvoje, Suomijos energijos gamyboje nebuvo tokio ryškaus branduolinės energetikos dominavimo. Energijos gamyboje branduolinė energija sudarė 5,9 Mtoe, biokuras - 7,5 Mtoe, hidroenergija – 1,3 Mtoe, durpių energija 0,9 Mtoe. Kaip galime matyti, Suomijos energetikos struktūroje didžiulę dalį užima biokuras (47,63 % visos gamybos). Suomijoje veikia didžiausia biomasės kogeneracinė jėgainė pasaulyje – Pietarsaari, o pati valstybė laikoma viena iš atsinaujinančios energijos lyderių pasaulyje. Pagaminta elektra skirta sparčiai augančiam vidaus vartojimui patenkinti, 2004 m. buvo eksportuojama tik 6,3 Mtoe. Kaip ir Lietuvoje, didžiausią importuojamos energijos dalį Suomijoje sudarė naftos žaliava – 12,6 Mtoe, ir gamtinės dujos – 3,9 Mtoe. Suomija importuoja naftos žaliavą, kurią perdirbus „Neste oil“ naftos perdirbimo įmonėje eksportuoja į Baltijos šalis ir Šiaurės Ameriką. Didžiausia dalis naftos importuojama iš Rusijos (2004 m. sudarė 77,24 % viso importo).⁴⁸ Svarbu pastebėti, jog didelė dalis naftos (žaliavos ir jos produktų) yra skirta pačios šalies vidaus rinkai.

---

⁴⁶ Leo Jansons, „Elimination of the Baltic "Energy Island" and its Importance for Further EU Market Integration in Sector of the Electric Energy“. www.europeanenergyreview.eu, 2014 09 04

<<http://www.europeanenergyreview.com/site/pagina.php?id=4293&print=1> >

⁴⁷ 2006 m. AB „Mažeikių naftos“ pagrindiniu akcininku tapo Lenkijos koncernas „PKN Orlen“ (išigyta 84,36% akcijų iš bankrutavusio „Yukos“), tuo tarpu Rusijos Federacijos Prezidentas Vladimir Putin kaltino Lietuvą, jog dėl politinių sprendimų rusiško katipalo įmonės negali valdyti gamyklų Lietuvoje.

⁴⁸ Petroleum & Biofuels Association < <http://www.oil.fi/en/statistics-3-finnish-oil-market/32-finnish-oil-imports> >

Vienintelis gamtinių dujų tiekėjas - Rusija. Taigi, Suomija, kaip ir Lietuva, buvo visiškai priklausoma nuo Rusijos tiekiamos naftos ir gamtinių dujų.

Energijos rūšis (gamyba/importas/eksporta)	2004, ktoe	2013, ktoe	Pasikeitimas 2004-2013, ktoe	Pasikeitimas 2004-2013, %
Bendra energijos gamyba, ktoe	15835	18159	2324	14,68
Bendras importas, ktoe	27184	26328	-856	-3,15
Bendras eksportas, ktoe	6331	9790	3459	54,64
Bendras pirminės energijos tiekimas, ktoe	37160	33040	-4120	-11,09
Branduolinės energijos gamyba, ktoe	5920	6152	232	3,92
Hidroenergijos gamyba, ktoe	1296	1104	-192	-14,81
Biokuro gamyba, ktoe	7543	8961	1418	18,8
Durpių energijos gamyba, ktoe	896	1697	801	47,2
Naftos žaliavų importas, ktoe	12608	12088	-520	-4,12
Naftos žaliavų eksportas, ktoe	0	0	0	
Naftos produktų importas, ktoe	4075	6134	2059	50,53
Naftos produktų eksportas, ktoe	5676	9237	3561	62,74
Elektros importas, ktoe	1003	1513	510	50,85
Elektros eksportas, ktoe	585	161	-424	-72,48
Gamtinių dujų importas, ktoe	3949	2856	-1093	-27,68

Lentelė Nr.2 Duomenų šaltinis: International Energy Agency < <http://www.iea.org/statistics/> >

Siekiant įvertinti valstybės energetinio saugumo lygį, vėlgi analizuosime valstybės situaciją per keturis energetinio saugumo elementus.

Prieinamumas. Lyginant 2004 ir 2013 metų situaciją, galime matyti, jog Suomijos bendra energijos gamyba išaugo 2,3 Mtoe, tuo tarpu gamtinių dujų importas sumažėjo 1 Mtoe. Tai rodo, jog šalis energetiniu atžvilgiu tampa sąlyginai saugesnė. Tačiau žvelgiant į realią situaciją šalyje, galime teigti, jog Suomijos energetinė situacija išlieka jautri ir pažeidžiama. Nepaisant to, kad dalį šaliai reikalingos energijos Suomija pasigamina pati, beveik du trečdalius visos suvartojamos energijos kiekio (ir visą dujų kiekį) Suomija importuoja iš vienintelio tiekėjo – Rusijos. Suomija neturi gamtinių dujų rezervų, jos dujų sektoriaus rinka yra izoliuota, t.y. Suomijos dujų perdavimo sistema neturi jungties su nei viena ES šalimi. Vienintelė dujas importuojanti Suomijos kompanija „Gasum Oy“ yra pasirašiusi ilgalaikę tiekimo sutartį su „Gazprom“ iki 2026 metų, kurios didžiausia metinė importo apimtis sudaro 6 mlrd. m³ arba beveik 5 Mtoe, o kaina susieta su naftos, anglies ir vidaus energijos

kainomis.⁴⁹ 2009 – 2011 metais dėl sausų metų ir hidroelektros trūkumo Suomija iš Rusijos taip pat importavo du trečdalius viso elektros importo, tačiau nuo 2012 metų ši situacija pasikeitė, pastačius „Fenno-Skan 2“ jungtį su Švedija.⁵⁰

Patikimumas. Suomija yra pažeidžiama dėl galimų tiekimo sutrikimų, nes 100 % dujų importuoja iš Rusijos ir šalyje nėra dujų saugyklos. Ši šalis taip pat pasižymi stipria naftos perdirbimo pramone, kuri orientuota į Rusijos tiekiamą naftą. Kadangi šiame sektoriuje nėra suplanuota jokių reikšmingų investicijų, tikimybė, jog ši situacija artimiausioje ateityje pasikeis, yra labai maža.⁵¹ Nors Suomija priklauso nuo Rusijos tiekiamų energetinių išteklių, tačiau, skirtingai nei Lietuva, šalis nepatyrė tiekimo sutrikimų. Suomija palaiko artimus ekonominius santykius su savo didžiąja kaimyne. Nors nėra oficialaus įpareigojimo, tačiau Suomijos vyriausybė stengiasi nuolat saugoti 5 mėnesių kiekvienos kuro rūšies vartojimo atsargas (dujas pakeičiant alternatyvių kuro rūšių atsargomis, prilygstančiomis 5 mėnesių dujų vartojimui) – tai Suomijos vyriausybės nustatytas siektinas avarinio rezervo kiekis.⁵² Suomijos saugojimo pajėgumai sudaro 63 mln. barelių.⁵³ Svarbu pabrėžti, jog gamtinių dujų paklausa Suomijoje mažėja ir 2013 metais sudarė tik apie 9 % bendro vartojimo (palyginimui, Lietuvoje gamtinių dujų paklausa augo ir 2013 sudarė apie trečdalį bendro vartojimo).⁵⁴ Didžiausia dalis dujų yra suvartojama pramonės, buitinių vartotojų dujų poreikis yra labai ribotas. Taigi, Suomija yra priklausoma nuo Rusijos tiekiamų energetinių išteklių, tačiau palaiko draugiškus prekybinius santykius su savo didžiąja kaimyne, saugo pakankamai dideles energetinių išteklių atsargas bei pasižymi didesne energetinio sektoriaus diversifikacija nei Lietuva. Vertinant 2004 ir 2013 metų periodą, galime daryti išvadą, jog energetinio saugumo patikimumas išaugo.

Įperkamumas. Kaip jau buvo minėta, Suomija 2013 metais mokėjo 385 dolerius už 1000m³ dujų ir buvo tarp 7 (iš 28) mažiausių kainą už rusiškas dujas mokančių valstybių.⁵⁵ Kalbant apie energetinių resursų kainą Suomijoje, svarbu paminėti šios šalies apmokestinimo sistemą. Apmokestinimo sistema yra diferencijuota pagal kuro rūšis, o jos tikslas – užtikrinti mažesnę biodegalų

---

⁴⁹ International Energy Agency, „Energy Policies of IEA Countries: 2013 Finland Review“. Paris: OECD/IEA, 2013, 67 <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Finland2013_free.pdf>

⁵⁰ World Nuclear Association, „Nuclear Power in Finland“. WNA, 2016. <<http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/finland.aspx>>

⁵¹ International Energy Agency, „Energy Policies of IEA Countries: 2013 Finland Review“. Paris: OECD/IEA, 2013, 65 <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Finland2013_free.pdf>

⁵² Ten pat, 62

⁵³ Ten pat, 60

⁵⁴ Išvada padaryta remiantis International Energy Agency pateikiamais duomenimis <<http://www.iea.org/statistics/>>

⁵⁵ RFE/RL, Li Luo, 2015 <<http://www.businessinsider.com/russias-gas-leverage-over-europe-2015-2>>

kainą, palyginus su įprastiniais degalais.⁵⁶ Biodegalams taip pat yra taikomas mažesnis CO₂ mokestis, o biodujos, naudojamos transporto ir šildymo sektoriuose, apskritai yra neapmokestinamos.⁵⁷ Suomijos degalų kainos, mokesčiai ir akcizai atitinka Tarptautinės energetikos agentūros vidurkį.⁵⁸ Mokesčių sistema sukonstruota taip, jog skatintų energijos taupymą, mažesnę gamtinių dujų vartojimą bei tokius kuro ir technologinius sprendimus, kurie mažina emisijas. Taigi, vertinant Suomijos energetinį saugumą šiuo aspektu, galime teigti, jog ši šalis užsitikrino prieinamas energetinių išteklių kainas bei reguliavo jas atsižvelgiant į vykdomą energetinę politiką.

Tvarumas. Dėl šalto klimato ir stipriai išvystytos, energijai imlios pramonės Suomija pasižymi aukštu energijos sąnaudų, tenkančių vienam gyventojui, rodikliu – 2011 metais šalis pagal šį rodiklį užėmė antrą vietą po Liuksemburgo tarp visų ES šalių narių.⁵⁹ Pramonės suvartojamos energijos dalis (apie pusė visos energijos) taip pat yra vienas aukščiausių rodiklių tarp visų Tarptautinės energetikos agentūros analizuojamų šalių – Suomija buvo antra po Pietų Korėjos.⁶⁰ Nepaisant aukštų energijos naudojimo rodiklių, Suomija dėjo dideles pastangas užtikrinti didesnę energijos vartojimo efektyvumą ir, kartu su kitomis Šiaurės šalimis, aktyviai vykdė tvarios energetikos politiką. Suomijos energetikos politika buvo proaktyvi siekiant tarptautinių klimato kaitos švelninimo tikslų. Kaip jau buvo minėta, energijos apmokestinimo sistema suformuota taip, jog skatintų energijos taupymą, atsinaujinančių ir mažiau teršiančių aplinką energijos išteklių naudojimą. Suomijos atsinaujinantys ištekliai – biomasė ir hidroenergija – užima svarbią vietą šalies energijos struktūroje. Taip pat aktyviai vystoma branduolinė energetika, kuri Tarptautinės energetikos agentūros vertinimu yra skaidri, atitinka aukštus saugumo standartus, pasižymi efektyviu branduolinių elektrinių valdymu, gerai apgalvota radioaktyvių atliekų tvarkymo ir profesionalios darbo jėgos parengimo strategija.⁶¹ Taigi, Suomijos energijos poreikis buvo didelis, tačiau vykdyta energetikos politika per 2004 – 2013 metų periodą leido sumažinti 4,1 Mtoe (11%)⁶², o energetinių išteklių apmokestinimo sistema skatina visuomenę ir pramonę pereiti prie platesnio atsinaujinančių energetinių išteklių naudojimo.

---

⁵⁶ International Energy Agency, „Energy Policies of IEA Countries: 2013 Finland Review“. Paris: OECD/IEA, 2013, 65 <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Finland2013_free.pdf>

⁵⁷ Ten pat

⁵⁸ Ten pat, 63

⁵⁹ Ten pat, 18; The World Bank <<http://data.worldbank.org/indicator/EG.USE.PCAP.KG.OE>>

⁶⁰ Ten pat, 18

⁶¹ International Energy Agency, „Energy Policies of IEA Countries: 2013 Finland Review“. Paris: OECD/IEA, 2013, 96 <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Finland2013_free.pdf>

⁶² Žiūrėti į lentelę nr. 2. Duomenys iš International Energy Agency <<http://www.iea.org/statistics/>>

Analizuodami Suomijos energetinę situaciją 2004 – 2013 metais per keturis energetinio saugumo elementus, galime matyti, jog Suomijos energetinė situacija per šį periodą pagerėjo, tačiau išliko jautri. Šį jautrumą lemia imli energijai šalies pramonė ir tai, jog daugiau nei pusė energetinių išteklių importu Suomijai tiekė Rusija. Suomija yra priklausoma nuo vienintelio gamtinio dujų tiekėjo – „Gazprom“, o išplėta šalies naftos perdirbimo pramonė taip pat yra priklausoma nuo Rusijos tiekiamos naftos žaliavos. Tarp Suomijos ir Rusijos taip pat egzistuoja asimetrinė priklausomybė, tačiau šios šalys palaiko draugiškus prekybinius santykius. Tai lemia konkurencingą energetinių išteklių kainą ir užtikrina stabilų energetinių išteklių tiekimą. Suomijos infrastruktūra taip pat yra išplėta taip, jog palaiko pakankamą energetinių atsargų kiekį, kurį galima būtų panaudoti esant tiekimo sutrikimams.

3. Energetikos projektai Lietuvoje ir Suomijoje

Apžvelgus Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo situaciją 2004 – 2013 metais, pereisime prie šių šalių vykdomų energetikos projektų analizės. Šioje dalyje bus analizuojama, kokie svarbiausiai energetikos projektai buvo/yra įgyvendinami šalyse, siekiant sumažinti energetinę priklausomybę nuo Rusijos, kuriant ES vidaus energetikos rinką ir užtikrinant didesnę bendrą šalių energetinį saugumą.

3.1. Lietuvos energetikos projektai

Apžvelgiant Lietuvos vidaus energetinę situaciją nuo 2004 metų, kai šalis įstojo į ES, galime išskirti tris svarbiausius įvykius: Ignalinos atominės elektrinės uždarymą (pirmasis blokas uždarytas 2004 m., antrasis – 2009 m.), Klaipėdos suskystintų gamtinių dujų terminalo atidarymą (2014 m.) bei elektros jungčių su Švedija ir Lenkija nutiesimą (2015 m.).

Lyginant bendros energijos gamybos pokyčius 2004-2013 metais, galime matyti, jog energijos gamyba Lietuvoje sumažėjo beveik 70 procentų (Žiūrėti lentelę Nr.1). Šis pokytis atspindi Ignalinos atominės elektrinės uždarymo pasekmes šalies energetikai – iš elektrą eksportuojančios valstybės Lietuva tapo importuojančia. Nors Ignalinos AE buvo viena didžiausių branduolinių jėgainių pasaulyje, tačiau jos nebuvo įmanoma ekonomiškai atnaujinti taip, jog ji atitiktų ES keliamus saugumo reikalavimus, todėl ši elektrinė buvo uždaryta vykdant stojimo į ES sutartyje numatytus įsipareigojimus. Šiuo metu Lietuva apie trečdalį elektros energijos pasigamina savo šiluminėse

elektrinėse (apie 50 procentų visos gamybos) ir hidroelektrinėse (apie 22 procentus visos gamybos).⁶³ Trūkstantį elektros energiją Lietuva iki šiol importuodavo iš Estijos ir Skandinavijos šalių (apie pusę viso importo) bei Rusijos ir Baltarusijos.⁶⁴ Įgyvendindama ES Trečiojo energetikos paketo reikalavimus, kurių tikslas užtikrinti atvirą ir konkurencingą energijos išteklių rinką visoje ES, Lietuva įdiegė naują elektros energetikos sistemą. Šią sistemą sudaro Lietuvos elektrinės (didžiausias elektros gamintojas yra AB „Lietuvos energijos gamyba“), aukštos įtampos elektros perdavimo linijos ir įrenginiai (perdavimo sistemos operatorius AB „Litgrid“) bei žemos ir vidutinės įtampos elektros paskirstymo tinklas, kuriuo elektra tiekama galutiniam vartotojui (skirstomųjų tinklų operatorius AB „ESO“).⁶⁵ Siekiant užtikrinti visavertę Lietuvos integraciją į Europos elektros tinklą ir sistemą bei bendrą elektros rinką, buvo įgyvendinti du tarptautiniai projektai: jungčių su Švedija „NordBalt“ (700 MW) ir Lenkija „LitPol Link“ (500 MW pralaidumas) statyba. „NordBalt“ jungties finansavimas padalintas dalimis tarp Švedijos perdavimo sistemos operatoriaus „Svenska Kraftnat“, Lietuvos ir Europos Sąjungos (skirta 65,5 mln. eurų), o „LitPol Link“ jungtis finansuojama Lietuvos, Lenkijos ir Europos Sąjungos (skirta 27 mln. eurų) lėšomis.⁶⁶ Šie projektai leidžia užtikrinti nepriklausomybę nuo

Pav. Nr. 1 Lietuvos elektros jungtys su Švedija („Nordbalt“) ir Lenkija („Litpol Link“). Nuotrauka iš www.litgrid.eu

⁶³Litgrid, Elektros gamybos ir vartojimo balanso duomenys, 2015 <<http://www.litgrid.eu/index.php/energetikos-sistema/elektros-energetikos-sistemos-informacija/elektros-gamybos-ir-vartojimo-balanso-duomenys/2287> >

⁶⁴Litgrid, „Sausį didėjo elektros importas iš Šiaurės šalių“. Vilnius, Litgrid, 2015 02 18 <<http://www.litgrid.eu/index.php/naujienos-ir-ivykiai/naujienos/sausi-didejo-elektros-importas-is-siaures-saliu/2714> >

⁶⁵Pagal LR Energetikos ministerijos pateikiamą informaciją <<http://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/elektra> >

⁶⁶Arvydas Jockus, „Energetinės izoliacijos panaikinimo kaina“. Vilnius: *Lietuvos žinios*, 2015 11 04 <<http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/energetines-izoliacijos-panaikinimo-kaina/211829> >

galimų elektros energijos tiekimo sutrikimų iš Rusijos, liberalizuoti elektros energijos rinką bei užtikrinti konkurencingą kainą. Projektai buvo įgyvendinami remiantis ES finansavimu. Šie projektai dažnai įvardijami kaip „moralinė kompensacija“ Lietuvai dėl Ignalinos AE uždarymo, tačiau jie taip pat iškėlė naujų iššūkių. Pradžioje jungties su Švedija „NordBalt“ projekto įgyvendinamą, kuris buvo dalinai finansuojamas ES, apsunkino Latvijos iškeltos pretenzijos.⁶⁷ Latvija siekė užsitikrinti, jog šalis būtų įtraukta į regiono energetinės integracijos planus, nes tai leidžia padidinti jos nepriklausomybę nuo Rusijos.⁶⁸ Dar vienas įtampą keliantis klausimas yra Kaliningrado anklavas. Iki 2010 metų, kai čia buvo atidarytas antrasis termofikacinės elektrinės blokas, 80 procentų elektros Kaliningradą pasiekdavo per Baltijos šalis iš Rusijos.⁶⁹ Atidarius antrąjį bloką elektros gamyba 50 procentų viršijo suvartojimą,⁷⁰ tačiau 2009 metais Rusija paskelbė planus statyti naują Baltijos atominę elektrinę šalia Sovetsko, o pagamintą elektrą parduoti Lietuvai, Vokietijai, Lenkijai ir kitoms šalims.⁷¹ Tai buvo alternatyvus projektas ES šalių narių energetinės integracijos planams, kuriuo Rusija norėjo išlaikyti savo svarbą regiono elektros energijos sektoriuje bei užtikrinti centrinės Rusijos dalies jungtį su Kaliningrado apskritimi. Tačiau Rusijos planai statyti naująją elektrinę buvo atmesti dėl kelių priežasčių: sėkmingai įgyvendinamų Lietuvos – Švedijos, Lietuvos - Lenkijos jungčių projektų, europietišku investuotojų nenoro prisidėti prie naujosios Baltijos AE finansavimo (ypač po ES įvestų finansinių sankcijų Rusijai), Vokietijos nesuinteresuotumo pirkti elektrą iš Rusijos bei konkurencinių Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos atominių elektrinių statybos projektų.⁷² Svarbu pastebėti, jog Kaliningrado politinis elitas ir visuomenė taip pat nepalaikė šio projekto, nes sprendimas buvo priimtas iš Maskvos be konsultacijų su regiono atstovais.⁷³ Didėjanti konkurencija regione bei nesėkmingas referendumas sustabdė ir Lietuvos planus statyti naują atominę elektrinę, tuo tarpu Baltarusija sparčiai stato naują atominę elektrinę Astrave, esančiame apie 50 kilometrų atstumu nuo Lietuvos sostinės. Astravo AE taip pat

---

⁶⁷ Rytis Staselis, „NordBalt“ jungtis – moralinė kompensacija už Ignalina (interviu)“. Vilnius: *Verslo žinios*, 2014 07 13 <<http://vz.lt/archive/article/2014/7/13/nordbalt-jungtis-moraline-kompensacija-uz-ignalina-interviu>>

⁶⁸ Ten pat

⁶⁹ Jadwiga Rogoza, Agata Wierzbowska-Miazga, Iwona Wisniewska, *A captive island. Kaliningrad between Moscow and the EU*. Warsaw: Centre of Eastern Studies (OSW), 41, 2012, 18-20 <http://aei.pitt.edu/58089/1/prace_41_en_0.pdf>

⁷⁰ Marek Menkiszak, “Russia freezes the construction of the nuclear power plant in Kaliningrad”. *Centre for Eastern Studies (OSW)*, Warsaw, 2013 06 12 <<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-06-12/russia-freezes-construction-nuclear-power-plant-kaliningrad>>

⁷¹ Rogoza et al, 40; Tomas Janeliunas “Lithuanian energy strategy and its implications on regional cooperation”. Kn. Andris Spruds, Toms Rostoks (sud.), *Energy: Pulling the Baltic Sea Region Together or Apart?*. Ryga: Latvian Institute of International Affairs, 2009, 190-222 <https://www.researchgate.net/publication/228875762_Lithuanian_energy_strategy_and_its_implications_on_regional_cooperation>

⁷² Ingmar Oldberg, „Kaliningrad’s difficult plight between Moscow and Europe“. *Ulpaper*, 2, Swedish Institute of International Affairs, 2015. <<http://www.ui.se/eng/upl/files/111799.pdf>>; Menkiszak, 2013

⁷³ Rogoza et al., 39

kelia įtampą regione dėl elektrinės lokacijos pasirinkimo (Vilnius pakliūna į poveikio zoną) bei galimo neatitikimo saugumo reikalavimams, nes Baltarusija neturi patirties branduolinėje energetikoje, o atominės elektrinės statybos atliekamos be tarptautinių atominės energetikos specialistų priežiūros.⁷⁴

Klaipėdos suskystintų gamtinių dujų terminalas buvo pastatytas Lietuvos lėšomis, o jo atidarymas 2014 m. sudarė sąlygas Lietuvoje susikurti gamtinių dujų rinkai (iki tol vienintelis tiekėjas buvo Rusijos „Gazprom“). Šis terminalas taip pat užtikrina savarankišką apsirūpinimą gamtinėmis dujomis, reikalingomis pirmojo būtinumo paklausai patenkinti, esant tiekimo sutrikimams. Laivo – saugyklos talpa – 170 000 m³.⁷⁵ 2015 metais Klaipėdos SGD terminalo apimtis sudarė 21 % gamtinių dujų rinkos Lietuvoje.⁷⁶ Taip pat pastebimas akivaizdus gamtinių dujų kainos sumažėjimas nuo 400 dolerių už 1000 m³ dujų 2013 metais iki apie 320 dolerių už 1000 m³ dujų 2014, iškart po to, kai buvo atidarytas Klaipėdos SGD terminalas.⁷⁷ Nepaisant akivaizdžios šio projekto įtakos gamtinių dujų rinkai Lietuvoje, Klaipėdos SGD terminalas susilaukia kritikos dėl pareikalautų didžiulių investicijų, brangesnės juo tiekiamų dujų kainos ir išlaikymo kaštų. Klaipėdos SGD terminalas vadinamas „draudimo polisu“, leidžiančiu užsitikrinti didesnę energetinį saugumą ir mažesnę priklausomybę nuo Rusijos.⁷⁸ Tolesnis terminalo eksploatavimas gali būti komerciškai naudingas tik tuomet, jei jo pajėgumai bus pilnai išnaudojami ir paraleliai bus vystoma regioninė dujų rinką.⁷⁹

3.2. Suomijos energetikos projektai

Apžvelgiant Suomijos energetinę situaciją nuo 2004 metų, galime išskirti tris pagrindines vykdomų energetikos projektų grupes: branduolinės energetikos plėtojimas, suskystintų gamtinių dujų terminalų tinklo statyba ir atsinaujinančios energetikos vystymas.

⁷⁴ Arvydas Jockus, „Rusija laimėjo atominės varžybas“, Vilnius: *Lietuvos žinios*, 2015 09 29.

<<http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/rusija-laimejo-atominės-varzybas/209683>>

⁷⁵ AB „Klaipėdos nafta“, „SGD terminalas Lietuvoje: Pajėgumų skirstymo rinkos konsultacija“. Rinkos konsultacija, 2013, 6

<http://www.sgd.lt/index.php?id=home&no_cache=1&download=SGD_terminalo_pajegumu_skirstymo_rinkos_konsultacija_01.pdf&did=33>

⁷⁶ Dominykas Tučkus, „LNG Impact on Lithuanian Natural Gas Market“. „Litgas“ pranešimas, 2015 05 29 <

http://www.lsta.lt/files/events/150529_Tuckus.pdf>

⁷⁷ 2014 metų gegužę „Litgas“ pasirašo susitarimą su „Statoil“, o „Lietuvos Dujos“ išsidera 20% mažesnę dujų kainą iš „Gazprom“. Tučkus; Arvydas Jockus, „Lietuvai – brangiausios dujos“. *Lietuvos žinios*, 2015 11 18 06:00

<<http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/lietuvai-brangiausios-dujos/212687>>

⁷⁸ Naglis Navakas, „2016 m. planuoja suvartoti pusę paskirtųjų SkGD terminalo dujų“. *Verslo žinios*, 2015 10 14

<<http://vz.lt/sectoriai/energetika/2015/10/14/2016-m-planuoja-suvartoti-puse-paskirtujuskgd-terminalo-duju#ixzz48CPoObsm>>

⁷⁹ LR Energetikos ministras Rokas Masiulis, „SGD terminalo nauda regionui ateityje didės“. Pranešimas spaudai, 2016 02 23 <<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/r-masiulis-sgd-terminalo-nauda-regionui-ateityje-dides>>; Tučkus.

Šiuo metu Suomijoje veikia dvi branduolinės elektrinės – Loviisa ir Olkiluoto miestuose, kurios turi po du reaktorius – Loviisa AE sudaro du 500 MW slegiamo vandens reaktoriai, o Olkiluoto AE sudaro du 880 MW verdančio vandens reaktoriai.⁸⁰ Tačiau Suomijos Vyriausybė ir toliau skatina plėtoti branduolinę energetiką šalyje. Jau 2009 metais buvo planuojama atidaryti trečiąjį slegiamo vandens reaktorių Olkiluoto AE, kurio galia siektų 1600 MW, tačiau jo atidarymas buvo vis nukėlinėjamas ir dabar planuojama, kad jis bus atidarytas 2018 metais.⁸¹ Buvo planuojama atidaryti ir ketvirtąjį reaktorių šioje elektrinėje, tačiau dėl užsitęsusių trečiojo reaktoriaus darbų šių planų kol kas atsisakyta. 2010 metais Suomijos Vyriausybė davė leidimą statyti trečiąją atominę elektrinę „Fennovoima Oy“ kompanijai – tai jungtinė „Voimaosaakeytio SF“ (Suomijos pramoninių kompanijų konsorciumas) ir „RAOS Voima Oy“ (dukterinė „Rosatom“ įmonė) įmonė.⁸² Ši atominė elektrinė statoma Pyhäjoki mieste, jos slegiamo vandens reaktoriaus galia sieks 1200 MW, o jos atidarymas planuojamas 2018 metais.⁸³ Prieš suteikdama leidimą statyti šią elektrinę, Suomijos Vyriausybė siekė užsitikrinti, jog kontrolinis akcijų paketas (bent 60 %) priklausys Suomijos, ES arba Europos laisvosios prekybos asociacijos šalių kapitalo įmonėms.⁸⁴ Tokiu būdu siekiama apsaugoti Suomijos elektros rinką nuo išorinės įtakos bei sumažinti potencialią priklausomybę nuo Rusijos. Kaip jau buvo minėta, Suomija turi jungtis su Švedija „Fenno-Skan 1“ ir „Fenno-Skan 2“, kurių pralaidumas atitinkamai siekia 550 MW ir 800 MW.⁸⁵ Visi šie projektai užtikrina Suomijos savarankišką apsirūpinimą elektros ištekliais ir sujungia Suomija su Šiaurės Europos valstybėmis, taip padedant kurti vidinę ES rinką. Taip pat svarbu pabrėžti, jog Suomijos energetikos politika remiasi konkurencine rinka, nes atominės elektrinės priklauso ir yra valdomos privačių kompanijų. Suomijoje taip pat plėtojama panaudoto branduolinio kuro saugojimo sistema. Anksčiau Suomija visą panaudotą branduolinį kurą gabeno į Sovietų Sąjungos „Mayak“ branduolinio kuro perdirbimo gamyklą, tačiau po 1989 metais pavišintos informacijos apie 1957 metais įvykusią avariją, užteršusią aplinką radioaktyvinėmis medžiagomis, tokio plano atsisakyta,

---

⁸⁰ Duomenis iš Loviisa AE valdančios „Fortum Oyj“ svetainės <<http://www.fortum.com/en/energy-production/nuclear-power/loviisanpp/pages/default.aspx>> ir Olkiluoto AE valdančios „Teollisuuden Voima Oyj“ (trump. TVO) svetainės <<http://www.tv.fi/productioncharts>>

⁸¹ World Nuclear News, „Olkiluoto 3 begins instrumentation and control tests“. [www.world-nuclear-news.org](http://www.world-nuclear-news.org/NN-Olkiluoto-3-begins-instrumentation-and-control-tests-1401164.html), 2016 01 14 <<http://www.world-nuclear-news.org/NN-Olkiluoto-3-begins-instrumentation-and-control-tests-1401164.html>>

⁸² World Nuclear News, „Finnish ownership of Fennovoima assured“. [www.world-nuclear-news.org](http://www.world-nuclear-news.org/C-Finnish-ownership-of-Fennovoima-assured-0508154.html), 2015 08 05 <<http://www.world-nuclear-news.org/C-Finnish-ownership-of-Fennovoima-assured-0508154.html>>

⁸³ World Nuclear Association, „Nuclear Power in Finland“. WNA, 2016. <<http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/finland.aspx>>

⁸⁴ Ten pat

⁸⁵ Ten pat; „Fingrid OYJ“, „Fenno-Skan 2 cable link completed for use by the electricity market“. Pranešimas spaudai, [fingrid.fi](http://www.fingrid.fi), 2011 12 16 <<http://www.fingrid.fi/en/news/announcements/Pages%2FFenno-Skan-2-cable-link-completed-for-use-by-the-electricity-market.aspx>>

o 1994 metais Suomija priėmė įstatymo pataisą, nurodančią, jog branduolinės atliekos turi būti šalinamos Suomijoje.⁸⁶ Taigi, Loviisa AE ir Olkiluoto AE panaudotas kuras nuo 2020 metų bus saugomas Onkalo panaudoto branduolinio kuro saugykloje – palaidotas tarp uolienų.⁸⁷

Suomija taip pat siekia diversifikuoti gamtinių dujų sektorių – planuojama sukurti nedidelės apimties suskystintų dujų terminalų tinklą. Suomijoje veikianti valstybinė monopolinė „Gasum Oy“ įmonė, atsakinga už dujų perdavimo sistemos valdymą, importą ir pardavimą, per savo dukterinę įmonę „Skangas Oy“ vykdo dviejų nedidelės apimties suskystintų dujų terminalų statybą Pori ir Tornio miestuose.⁸⁸ Šių terminalų talpa atitinkamai siekia 30 000 m³ (planuojamas atidarymas 2016 m. rudenį) ir 50 000 m³ (atidarymas - 2018 m.).⁸⁹ Šie terminalai dalinai finansuojami Suomijos Vyriausybės ir Europos Sąjungos (finansuoja Pori SGD terminalo statybą), o jų tikslas – aprūpinti dujomis pramonę, esančią už dujotiekio tinklo, ir transporto (laivų ir sunkvežimių) sektorių.⁹⁰ Šių metų kovo mėnesį Europos Komisija patvirtino 28 mln. eurų paramą dar vieno 30 000 m³ talpos suskystintų dujų terminalo statybai Hamina mieste, kuris taip pat bus dalinai finansuojamas Suomijos Vyriausybės (skiriama 27,6 mln. eurų, t.y. apie 30 % terminalo kainos).⁹¹ Dar vienas neįgyvendintas projektas – suskystintų dujų terminalo „Finnulf“ su jungtimi tarp Suomijos ir Estijos „Balticconnector“ statyba. Ši jungtis su Baltijos šalimis galėtų sukurti galimybes Suomijai pasinaudoti Latvijos Inčikualnio požeminės dujų saugyklos pajėgumais, tačiau „Gasum Oy“ šių projektų atsisakė, grįsdama tuo, kad jie yra komerciškai neperspektyvūs ir Suomijos rinkoje nėra poreikio jų statybai.⁹² Taigi, vienas iš pagrindinių skirtumų su Lietuva yra tai, jog Suomijos SGD terminalai yra tik dalinai finansuojami Suomijos Vyriausybės (kita akcijų paketo dalis priklauso privačioms kompanijoms) ir vykdomi užsitikrinus Europos Sąjungos paramą. „Gasum Oy“ aktyviai remia suomiškų biudujų rinkos susikūrimą.⁹³ Tačiau planuojamų pastatyti terminalų ir biudujų pajėgumų nepakanka Suomijos

---

⁸⁶ Suomijos Prekybos ir pramonės ministras, „Nuclear Energy Act 990/1987“, 1994
<<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1987/en19870990.pdf>>

⁸⁷ Remiantis „Posiva Oy Olkiluoto“, administruojančios branduolinių atliekų tvarkymą, pateikiama informacija
<http://www.posiva.fi/en/final_disposal#.VzHhz_19600>

⁸⁸ Pagal „Skangas Oy“ svetainėje skelbiamą informaciją. <<http://www.skangas.com/en/our-portfolio/projects/>>

⁸⁹ Ten pat

⁹⁰ Natural Gas Europe, „Estonia and Finland Regroup Following Gasum Decision to Scrap LNG Terminal, Balticconnector“
naturalgaseurope.com, 2015 10 12 <<http://www.naturalgaseurope.com/estonia-finland-regroup-gasum-drops-lng-terminal-balticconnector-25810>>

⁹¹ Europe Commission, „State aid: Commission approves aid for Finnish LNG terminal at Hamina“. Pranešimas spaudai, Briuselis, 2016 03 18 <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-923_en.htm>

⁹² Natural Gas Europe, „Estonia and Finland Regroup Following Gasum Decision to Scrap LNG Terminal, Balticconnector“.
naturalgaseurope.com, 2015 10 12 <<http://www.naturalgaseurope.com/estonia-finland-regroup-gasum-drops-lng-terminal-balticconnector-25810>>

⁹³ Ten pat

gamtinių dujų paklausai patenkinti. Suomija taip pat kritikuojama dėl to, jog nevykdo ES Trečiojo energetikos paketo nuostatų „Gasum Oy“ atžvilgiu – ši įmonė yra monopolinė ir vertikalčiai integruota kompanija. Europos Komisija buvo pradėjusi pažeidimų nagrinėjimo procedūrą dėl dalinio būtinų priemonių įgyvendinimo – nors Suomija sėkmingai naudoja ES paramą siekiant vidinės ES dujų rinkos sukūrimo, tačiau nesiima įgyvendinti ES „Trečiojo energetikos paketo“ nuostatų, nukreiptų į gamtinių dujų gavybos/importo veiklos atskyrimą nuo tinklo eksploatacijos.⁹⁴

Pav. Nr. 2 Suomijos energetikos projektai. Sudaryta autorės, žemėlapis pagrindas - maps.google.com palydovinė nuotrauka.

2008 metais patvirtintoje Suomijos nacionalinėje „Klimato ir energijos strategijoje“ įtvirtinti siekiai vystyti branduolinę energetiką, skatinti atsinaujinančią energetiką, didesnę regioninę integraciją, reformuoti energijos ir automobilių apmokestinimo sistemas, griežtinti statybų reikalavimus ir

⁹⁴ International Energy Agency, „Energy Policies of IEA Countries: 2013 Finland Review“. Paris: *OECD/IEA*, 2013, 78 <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Finland2013_free.pdf>

įgyvendinti kitas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones.⁹⁵ Suomijoje yra gausu atsinaujinančių energetinių resursų - biomasės energija ir hidroenergija, kurie užima svarbią vietą valstybės energijos struktūroje. Vertinant biomasės energijos panaudojimą šilumos gamyboje, Suomija yra lyderiaujanti šalis. Kaip jau buvo minėta, Suomija vykdo aktyvią tvarios energetikos politiką – jos nustatyti atsinaujinančios energetikos tikslai atitinka ES Atsinaujinančios energetikos direktyvą ir skatina didinti šilumos ir elektros energijos gamybą iš biomasės, platesnį vėjo energijos išnaudojimą, mažesnę naftos ir jos produktų vartojimą (iki 2025 m. siekiama 17 % sumažinti naftos dalį energijos struktūroje), platesnį elektra varomų transporto priemonių naudojimą ir kitus technologinius sprendimus, kurie mažina aplinkos taršą bei didina energijos vartojimo efektyvumą.⁹⁶

4. Dviejų lygių žaidimo teorijos taikymas

Europos Sąjungos valstybių energetikos politiką galime analizuoti pasitelkę Robert D.Putnam „Dviejų lygmenų žaidimo“ teoriją. Ši teorija naudinga tuo, kad leidžia suprasti santykį tarp tarptautinė struktūros ir vidaus politikos procesų. Tarptautiniai santykiai daro įtaką valstybių energetikos politikai, tuo tarpu vidaus politika formuoja suvokimą apie šalies energetinę situaciją, galimos energetikos politikos sąnaudas ir naudą, taip pat formuoja pačią nacionalinę energetikos politiką bei derybinę poziciją tarptautinėje sistemoje. Būtent sąveikos tarp šių dviejų lygmenų – tarptautinių santykių ir vidaus politikos procesų – rezultatas nulemia tai, kokia energetikos politika galiausiai yra įgyvendinama.

4.1. Tarptautinių santykių lygmuo

Analizuojant tarptautinį lygmenį, tiek Lietuvos, tiek Suomijos atveju, galime išskirti tris svarbiausius derybų sektorius – santykiai su Rusija, Europos Sąjungos energetikos politika ir tarptautinės derybos dėl klimato kaitos.

---

⁹⁵ Finland's National „Climate and Energy Strategy“, Helsinki, 2008

<https://www.tem.fi/files/20587/Climate_Change_and_Energy_Strategy_2008_summary.pdf >

⁹⁶ International Energy Agency, „Energy Policies of IEA Countries: 2013 Finland Review“. Paris: *OECD/IEA*, 2013

<http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Finland2013_free.pdf>

4.1.1. Santykiai su Rusija

Kaip jau buvo minėta, Lietuvos ir Suomijos santykiai su Rusija pasižymi asimetrine priklausomybe, tačiau dvišaliai santykiai kokybiniu atžvilgiu reikšmingai skiriasi - Suomija palaiko draugiškus prekybinius santykius su Rusija, tuo tarpu Lietuvos santykiai su didžiąja kaimyne yra priešiški. Tokių santykių rezultatas - taikytos skirtingos rusiškų dujų kainos Lietuvai ir Suomijai, o taip pat naftos tiekimo nutraukimas Lietuvai, energetinių išteklių tiekimo stabilumas Suomijai. Po Krymo aneksijos ir po to sekusių ES sankcijų Rusijai, Suomijos ir Rusijos santykiai patyrė tam tikrą krizę, tačiau skirtingai nei Lietuva, kuri nuolatos kelia klausimą apie Rusijos veiksmus tarptautinėse organizacijose ir siekia didesnio Vakarų šalių palaikymo, Suomija laikosi politikos išlaikyti gerus santykius su Rusija.⁹⁷ Suomijos pataikavimo Rusijai politika susiformavo dar Šaltojo karo metu. Būtent nuo šios šalies pavadinimo yra kilęs terminas „*Finliandizacija*“, kuris apibūdina stiprios šalies įtaką mažesnei kaimyninei valstybei.⁹⁸ Šis terminas išreiškia valstybės poziciją laikytis griežto neutraliteto, susilaikyti nuo kritikos stipresnės šalies atžvilgiu, siekiant išlaikyti savo pačios nepriklausomybę, t.y. teisę savarankiškai tvarkytis vidaus politikoje.⁹⁹ Šaltojo karo metu Suomijos valdžia griežtai ribojo bet kokią kritiką Sovietų Sąjungos atžvilgiu, o tai leido pasiekti tam tikrų prekybinių lengvatų ir politinės naudos.¹⁰⁰ Galime matyti akivaizdų šios politikos tęsinį dabartinės Suomijos politikoje – Suomija išlaiko karinį neutralitetą (nėra NATO narė), stengiasi susilaikyti nuo viešos kritikos Rusijai, bendradarbiauja su ja statant atominę elektrinę, siekia išlaikyti prekybinius santykius ir turistų srautus, nes visa tai neša ekonominę naudą šaliai. Taip pat svarbu paminėti artimą Suomijos bendradarbiavimą su Šiaurės Tarybos šalimis. Kolektyvinis Šiaurės šalių neutralitetas Šaltojo karo metu padėjo išlaikyti Suomijai savo nepriklausomybę, o susiformavusi Šiaurės šalių saugumo bendruomenė sukuria tam tikrą atsvarą Rusijai geopolitiniu atžvilgiu. Tuo tarpu Lietuvos santykius su Rusija temdo okupacinės praeities šešėlis. Lietuva pasinaudodama pirmininkavimu ES, Jungtinėse Tautose ir naryste NATO, nuolat kėlė Rusijos grėsmės klausimą bei siekė mobilizuoti paramą Ukrainos, Moldovos ir Gruzijos euroatlantinei integracijai. Rytų partnerystės politika tapo vienu iš pagrindinių Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai prioritetų. Veikdama NATO rėmuose, Lietuva sugebėjo užsitikrinti realius

⁹⁷ Remiantis Suomijos užsienio reikalų ministro pasisakymais spaudai. Reid Standish, „How Finland Became Europe’s Bear Whisperer“. *foreignpolicy.com*, 2016 03 07 <<http://foreignpolicy.com/2016/03/07/how-finland-became-europes-bear-whisperer-russia-putin/>>

⁹⁸ Esko Salminen, „The Silent Estate?“. Helsinki: Kleio ja nykypäivä, 1996, 323

⁹⁹ V.I. Punasalo, „The Reality of Finlandisation: Living Under the Soviet Shadow“. *Conflict Studies*, 83, 1978, 1

¹⁰⁰ Fred Singleton, „The Myth of ‘Finlandisation’“. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 57/2, 1981, 282

NATO gynybos planus Baltijos šalims bei reikšmingesnį NATO pajėgų buvimą Lietuvoje. Būdamą nenuolatine JT Saugumo tarybos nare, Lietuva skatino kitas šalis pasmerkti Krymo aneksiją bei inicijavo šiuo klausimu rezoliuciją, kuriai pritarė didžioji dalis JT narių. Lietuva taip pat inicijavo ieškinį prieš didžiausią pasaulyje gamtinių dujų tiekėją Rusijos „Gazprom“ Stokholmo arbitraže dėl nesąžiningos dujų kainos ir permokos. Siekdama sumažinti priklausomybę nuo Rusijos, savo lėšomis pasistatė suskystintų dujų terminalą, o uždarius Ignalinos AE, įgyvendino jungčių su Švedija ir Lenkija projektus. Taigi, Suomija yra Šiaurės šalių saugumo bendruomenės dalis, nepriklauso NATO, ir stengiasi palaikyti gerus prekybinius santykius su Rusija, tuo tarpu Lietuva stengiasi sumažinti Rusijos įtaką/grėsmę posovietinėje erdvėje - per narystę NATO kuria gynybos nuo Rusijos planus, aktyviai kritikuoja Rusijos veiksmus ir remia Ukrainos, Moldovos bei Gruzijos euroatlantinę integraciją. Visa tai rodo, kad Lietuvos ir Suomijos požiūriai į energetinį saugumą skiriasi dėl skirtingos šių šalių geopolitinės padėties bei bendrų santykių su Rusija istorijos.

4.1.2. Europos Sąjungos energetikos politika

2015 metais Europos Sąjunga paskelbė „Energetinės Sąjungos strategiją“, kurioje išskiriamos penkios pagrindinės politikų sritys: tiekimo saugumas, pilnai integruota vidinė energijos rinka, energijos vartojimo efektyvumas, klimato kaitos švelninimo priemonės – emisijų mažinimas, tyrimai ir inovacijos.¹⁰¹ Ryškiausią impulsą į ES energetinę politiką įnešė Lisabonos sutartis ir Trečiasis energetikos paketas, kuriuo siekiama užbaigti energetikos rinkos liberalizavimo procesą ir užtikrinti atvirą bei konkurencingą energijos išteklių rinką.¹⁰² Šis tikslas įgyvendinamas:

- 1) atskiriant energijos gavybos ir tiekimo veiklas nuo perdavimo tinklų veiklos;
- 2) didinant mažmeninės rinkos skaidrumą ir griežtinant vartotojų apsaugos taisykles;
- 3) sukuriant efektyvią nacionalinių reguliuotojų sistemą;
- 4) įsteigiant Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą;
- 5) skatinant tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir investavimą.¹⁰³

---

¹⁰¹ European Commission, „Energy Union Package: A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy“. Europos Komisijos komunikatas, Briuselis, 2015 02 25 < http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0001.03/DOC_1&format=PDF >

¹⁰² Europos Komisijos pateikiama informaciją apie priimtus teisės aktus, susijusius su „Trečiuoju energetikos paketu“. <<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers/market-legislation>>

¹⁰³ Ten pat

Kaip jau buvo minėta, Europos Komisija buvo pradėjusi pažeidimo nagrinėjimo procedūrą prieš Suomiją, dėl atidėliojimo įgyvendinti ES direktyvas, susijusias su vidaus gamtinių dujų ir elektros rinkomis.¹⁰⁴ Pažeidimo nagrinėjimo procedūra buvo sustabdyta Suomijai pateikus ataskaitą, kurioje nurodoma, jog rengiami nauji įstatymai ir reforma, atitinkantys ES teisės aktus.¹⁰⁵ Tačiau „Gasum Oy“ išlieka vertikalčiai integruota monopoline įmone Suomijos dujų rinkoje. Dėl komercinio nesuinteresuotumo Suomija taip pat laikinai atsisakė planų statyti dujų jungtį su Estija, kuri būtų užtikrinusi regioninę integraciją. Vykdydama nedidelių suskystintų dujų terminalų statybos projektus, Suomija užsitikrino dalinę ES paramą, tuo tarpu naujosios atominės elektrinės statybos dalinai finansuojamos „Rosatom“. Visa tai rodo, jog Suomijos energetikos politika orientuota į savarankišką energetinių išteklių apsirūpinimą ir atsinaujinančią energetiką, tačiau šalis atsisako finansiškai sunkių šaliai energetikos projektų, nesiekia bet kokia kaina „išsivaduoti“ iš priklausomybės nuo Rusijos ir pirmiausia suvokia ją kaip partnerį, su kuriuo galima vystyti prekybą ir investicijas. Tuo tarpu Lietuva, siekdama sumažinti priklausomybę nuo Rusijos energetinių išteklių, įgyvendino tris finansiškai sunkius šaliai projektus – SGD terminalo, elektros jungčių su Švedija ir Lenkija statybas. Visi šie projektai leidžia padidinti regiono energetinį saugumą ir integraciją. Lietuvoje taip pat buvo atskirtos elektros ir gamtinių dujų gamybos, tiekimo/importo, perdavimo ir skirstymo veiklos (dujų tiekimu/importu rūpinasi UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, perdavimu – AB „Amber Grid“, skirstymu – 6 įmonės¹⁰⁶, elektros gamyba – AB „Lietuvos energijos gamyba“, perdavimu – AB „Litgrid“, skirstymu – AB „ESO“). Lietuva jau 2014 m. pasiekė ES Atsinaujinančios energetikos direktyvos 2020 metams nustatytą 23 % bendrame galutiniame energijos suvartojime rodiklį (didėjo atsinaujinančių išteklių elektros energijos ir centralizuoto šilumos tiekimo sektoriuose naudojimas)¹⁰⁷, o taip pat perpus sumažino išmetamųjų dujų kiekį, lyginant su 1990 metais.¹⁰⁸ Taip pat reiktų paminėti Ignalinos AE

---

¹⁰⁴ International Energy Agency, „Energy Policies of IEA Countries: 2013 Finland Review“. Paris: OECD/IEA, 2013, 78 <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Finland2013_free.pdf>

¹⁰⁵ Energy Authority, Finland, „National Report 2015 to the Agency for the Cooperation of Energy Regulators and to the European Commission“. Helsinki, 2015 07 10 <<https://www.energiavirasto.fi/documents/10179/0/National+Report+2015+Finland+1842-601-2015+20150710.pdf/7ebae177-6e7b-4ac0-b1ea-95628ca50742>>

¹⁰⁶ Gamtinių dujų skirstymo licencijas turi AB „ESO“, AB „Achema“, UAB „Druskininkų dujos“, UAB „Intergas“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“, pagal LR Energetikos ministerijos pateikiamą informaciją. <<http://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/gamtines-dujos>>

¹⁰⁷ Martynas Nagevičius, „Atsinaujinanti energetika Lietuvoje ir Pasaulyje: situacija ir tendencijos“. Lietuvos atsinaujinančių išteklių energetikos konfederacijos prezidento pranešimas konferencijoje, 2015 10 21 <<http://www.zaliojipolitika.lt/wp-content/uploads/2015/10/Atsinaujinanti-energetika-Pasaulyje-Lietuvoje-ir-Europoje-Situacija-ir-tendencijos.ppt>>

¹⁰⁸ United Nations Climate Change Secretariat, „Summary of GHG Emissions for Lithuania“. Ataskaita, 2013 <https://unfccc.int/files/ghg_emissions_data/application/pdf/ltu_ghg_profile.pdf>

uždarymą, kuris buvo įgyvendinamas pagal įsipareigojimus ES ir yra brangiausias Lietuvoje energetikos projektas. Taigi, Lietuva į energetiką žvelgia per saugumo (energetinės nepriklausomybės nuo Rusijos) perspektyvą, kur kas aktyviau įgyvendina ES energetinės integracijos projektus, sparčiai vykdo reformas atitinkančias ES reikalavimus, tuo tarpu Suomija į energetiką žvelgia per komercinio naudingumo prizmę – palaiko gerus prekybinius santykius su Rusija, skatina dvišales investicijas, tačiau kartu aktyviai plėtoja atsinaujinančią energetiką, orientuotą į savarankišką energetinių išteklių apsirūpinimą.

4.1.3. Tarptautinės derybos dėl klimato kaitos

2015 metais Paryžiaus klimato konferencijoje (COP21) buvo pasiektas visuotinis ir teisiškai privalomas susitarimas (susitarė 195 šalys) dėl pasaulinio klimato atšilimo stabdymo, kuriuo įsipareigojama neleisti, kad pasaulio temperatūra būtų didesnė nei 2°C, palyginti su ikipramoniniu laikotarpiu, ir siekti, kad ji nepakiltų daugiau kaip 1,5°C.¹⁰⁹ Suomija yra viena iš atsinaujinančios energetikos lyderių pasaulyje ir aktyviai veikia siekdama klimato atšilimo stabdymo tarptautiniu lygmeniu. Galime išskirti tris Suomijos veiklos platformas: dalinimasis išmanios miškų išteklių vadybos patirtimi, efektyvaus energijos vartojimo sprendimais bei parama Jungtinių Tautų Žaliojo Klimato fondui. Paryžiaus susitarime pabrėžiamas siekis sumažinti anglies dvideginio kiekį, todėl Suomija, turinti patirtį miškų valdyje, dalinasi žiniomis su tokiomis pasaulio ekosistemai svarbiomis šalimis kaip Brazilija ir Kolumbija, siūlo naujus skaičiavimo metodus, nurodančius kaip turi būti išnaudojami žemės ir miškų plotai, bei aktyviai dalyvauja sprendžiant šiuos klausimus ES.¹¹⁰ Suomija yra Tarptautinės energijos agentūros narė. Suomijoje taip pat veikia viešasis fondas „Sitra“, kurio viena iš pagrindinių veiklos sričių – išmanus išteklių valdymas ir „*angliai neutrali*“ visuomenė.¹¹¹ „Sitra“ atlieka tyrimus, pateikia sprendimus, kaip galima sustabdyti klimato kaitą bei aktyviai bendradarbiauja su kitomis šalimis. Suomijos Užsienio reikalų ministerija paskelbė, jog skirs 130 mln. eurų per metus (paskolų ir kapitalo investicijų forma) finansuoti klimato atšilimo stabdymo veiklai, o taip pat 2015-

---

¹⁰⁹ Europos Komisija, „Istorinis Paryžiaus susitarimas dėl klimato. ES – pasaulio priešakyje“. Pranešimas spaudai, Paryžius, 2015 12 12 <http://ec.europa.eu/environment/news/efe/docs/efe59/mag-efe-59_lt.pdf>

¹¹⁰ Suomijos Aplinkos apsaugos ministerija, „Finland signed the Paris Climate Agreement – New York gave strong mandate to its implementation“. Pranešimas spaudai, 2016 05 04 12:40 <[http://www.ym.fi/en-US/Latest_news/Press_releases/Finland_signed_the_Paris_Climate_Agreement\(39090\)](http://www.ym.fi/en-US/Latest_news/Press_releases/Finland_signed_the_Paris_Climate_Agreement(39090))>

¹¹¹ Sitra, „Finland can be bigger than its size at the Paris Climate Conference“. Helsinki, 2015 11 27 <<http://www.sitra.fi/en/news/green-scale/finland-can-be-bigger-its-size-paris-climate-conference>>

2018 metų laikotarpiu 80 milijonų parems JT Žaliojo Klimato fondą.¹¹² Lietuva taip pat remia Paryžiaus susitarimą ir skatina atsinaujinančios energetikos plėtrą šalyje, tačiau jos indėlis į tarptautines derybas nėra žymus, o Jungtinėse Tautuose Lietuva dažniau kelia energetinio saugumo klausimus – ES priklausomybę nuo „Gazprom“ didinančio dujotiekio projekto „Nord Stream 2“ bei Astravo atominės elektrinės statybas.¹¹³

	Santykiai su Rusija	ES energetikos politika	Tarptautinės derybos dėl klimato kaitos
Lietuva	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Priešiški;</i> - <i>Aktyvi narystė NATO</i> - <i>Kritika dėl Krymo aneksijos</i> - <i>Gruzijos, Moldovos ir Ukrainos euroatlantinės integracijos palaikymas</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ignalinos AE uždarymas</i> - <i>Atskirtos elektros ir dujų sektorių gamybos, tiekimo, perdavimo ir skirstymo veiklos</i> - <i>Elektros jungtys su Švedija ir Lenkija</i> - <i>SGD terminalas</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Aktualesni energetinio saugumo klausimai: Astravo AE ir „Gazprom“ dujotiekio „Nord Stream 2“ statybos</i>
Dominuoja energetinio saugumo/ nepriklausomybės nuo Rusijos diskursas			
Suomija	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Draugiški</i> - <i>Ne NATO narė</i> - <i>Susilaikymas nuo aštresnės kritikos</i> - <i>Dvišalių, prekybinių santykių plėtojimas</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Neatskirtos energijos tiekimo ir perdavimo tinklų veiklos</i> - <i>Neįgyvendinti regioninės integracijos su Estija projektai</i> - <i>Aktyvus atsinaujinančios energetikos vystymas</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Dalinimasis išmanaus miškų valdymo patirtimi</i> - <i>Moksliniai tyrimai, sprendimai ir bendradarbiavimas</i> - <i>Klimato kaitos stabdymo veiklos finansavimas, parama Jungtinių Tautų Žaliojo Klimato fondui</i>
Dominuoja atsinaujinančios energetikos, komercinio naudingumo diskursas			

Lentelė Nr. 3 Sudaryta autorės.

4.2. Vidaus politikos lygmuo

Robert D. Putnam kalba apie tai, kaip vidaus politikos lygmenyje vyksta debatai, kurių metu įvairios interesų grupės vertina tarptautinius susitarimus (patvirtina arba atmeta). Kaip jau buvo minėta, autorius pasiūlo „*laimėjimų rinkinio*“ sąvoką bei iškelia hipotezes, kurios nurodo, kas daro įtaką jo

¹¹² Suomijos Užsienio reikalų ministerija, „Finland is committed to climate funding“. Pranešimas spaudai, 2015 12 09 <<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=338847&contentlan=2&culture=e>>

¹¹³LR Prezidentūra, „Prezidentė Niujorke pasirašys Paryžiaus klimato kaitos susitarimą“. Pranešimas spaudai, Vilnius, 2016 04 21 <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/prezidente-niujorke-pasirasys-paryziaus-klimato-kaitos-susitarima/25057>>

susiformavimui. Pasak Putnam, „*laimėjimų rinkinys*“ priklauso nuo galių pasiskirstymo, preferencijų, galimų koalicijų tarp vidaus politikos veikėjų ir politinių institucijų.¹¹⁴ Šioje dalyje bus analizuojamas vidaus procesų lygmuo. Siekiama suprasti, kokios yra valdančiųjų partijų ir visuomenės nuostatos energetikos politikos klausimu ir kas lemia tokius energetinius pasirinkimus Lietuvoje ir Suomijoje.

4.2.1. Suomijos vidaus veikėjų nuostatos

Kalbant apie Suomijos atvejį, galime išskirti du pagrindinius diskusijų objektus – branduolinės ir atsinaujinančios energetikos vystymas. Dėl pastarosios šalyje vyrauja konsensusas, tačiau branduolinės energetikos vystymas šalyje yra kontraversiškas klausimas. 2014 metais Suomijos Parlamentas (balsuodamas 115-74) davė leidimą „Fennovoima“, kurios dalininkė yra „Rosatom“ dukterinė įmonė, statyti atominę elektrinę.¹¹⁵ Svarbu pažymėti Suomijos „Žaliųjų partijos“ poziciją branduolinės energetikos klausimu. Dėl naujosios atominės elektrinės projekto „Žaliųjų partija“ pasitraukė iš valdančiosios koalicijos, tačiau jų kritikos objektas buvo ne pačios branduolinės energetikos plėtojimas, o Rusijos indėlis į naująją atominę elektrinę ir Suomijos „*finliandizacijos*“ politika.¹¹⁶ 2007 – 2015 metų laikotarpiu Suomijos Vyriausybę sudarydavo 4-6 partijos ir „Žaliųjų partija“ buvo valdančiosios koalicijos dalis, tačiau 2015 metais gegužės mėnesį buvo sudaryta nauja Suomijos Vyriausybė, suformuota trijų partijų, tarp kurių nėra „Žaliosios partijos“. Naująją Vyriausybę sudaro Centro partija, euroskeptiška dešiniojo sparno Suomų partija ir konservatyvi Nacionalinės koalicijos partija. Centro ir Nacionalinės koalicijos partijos jau gerą dešimtmetį dalyvauja valdančiojoje koalicijoje ir sprendžia šalies energetinius klausimus. Nacionalinės koalicijos partija pabrėžia rinkos ekonomikos svarbą, klimato kaitos problemas ir pasisako už stipresnę ES.¹¹⁷ Centro partija vadovaujasi karinio neutralumo politika, pasisako už aktyvų veikimą ES, bendradarbiavimą su Šiaurės šalimis, bioenergetikos vystymą ir efektyvų valstybinės nuosavybės tvarkymą.¹¹⁸ Šios vyriausybės vadovas – Centro partijos atstovas Juha Sipilä. Jis palaiko subsidiarumo principu besiremiančią ES, pasisako prieš

---

¹¹⁴ Robert D. Putnam, “Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games”. *International Organization*, 42 (3), 1988, 427–460

¹¹⁵ World Nuclear News, „Parliament approves Fennovoima’s amendment“. *world-nuclear-news.org*, 2014 12 05 < <http://www.world-nuclear-news.org/NN-parliament-approves-Fennovoimas-amendment-5121401.html>>

¹¹⁶ Helsinki Times, „Finland slipping back to days of Finlandisation, Greens’ Niinistö views“. *helsinkitimes.fi*, 2014 09 17 < <http://www.helsinkitimes.fi/finland/finland-news/politics/12033-finland-slipping-back-to-days-of-finlandisation-greens-niinistoe-views.html>>

¹¹⁷ National Coalition Party of Finland < <https://www.kokoomus.fi/en/facts/this-is-the-national-coalition-party-of-finland/>>

¹¹⁸ Centre party of Finland < <http://www.keskusta.fi/Suomeksi/Eduskuntavaalit-2015/Centre-Party-Election-Platform>>

Suomijos stojimą į NATO, tačiau siūlo stiprinti bendradarbiavimą su Aljansu ir kaimynine Švedija.¹¹⁹ Suomijos Vyriausybės programoje nurodyta, kad Suomija „ekonomiškai efektyviai juda link „*angliai neutralios*“, švarios, atsinaujinančios energetikos“.¹²⁰ Taip pat pabrėžiama, jog Suomija įsipareigoja vykdyti „Klimato kaitos ir energetikos paketą 2030“, tačiau tai įgyvendins orientuodamasi į rinką ir ekonominį efektyvumą.¹²¹ Branduolinė energija laikoma švaria, pigia ir patikima, o Suomijos branduolinė energetika pasaulyje pripažįstama kaip inovatyvi, sumaniai valdoma ir atitinkanti aukštus saugumo standartus, todėl Suomijos Vyriausybė palaiko branduolinės energetikos vystymą. Toks požiūris leidžia šaliai išspręsti dvi problemas: užtikrinti didelių šalies energetinių poreikių patenkinimą ir padaryti tai išvengiant didesnių biudžeto išlaidų. Tai yra ypač svarbu šaliai, kurioje jau kelis metus tęsiasi recesija. Suomijos visuomenės apklausose vyrauja analogiškos nuostatos. Didžioji dalis Suomijos visuomenės palaiko atsinaujinančią energetiką ir pritaria branduolinės energetikos vystymui, nes ji sumažina priklausomybę nuo naftos ir kito iškastinio kuro,¹²² tačiau tik trečdalis apklausose dalyvavusių suomių pritarė leidimo statyti naują atominę elektrinę suteikimui būtent „Fenovoimai“, kurios dalininkė yra rusiško kapitalo įmonė.¹²³

Kalbant apie didžiausias energetines įmones Suomijoje, dujų srityje galime išskirti – „Gasum Oy“, elektros srityje didžiausios dvi įmonės - „Fortum Oyj“ „Pohjolan Voima Oy“, o naftos perdirbime – „Neste Oyj“ (žiūrėti Priedas Nr.1)¹²⁴. Kaip jau buvo minėta, dujų sektoriuje veikia valstybinė, monopolinė įmonė „Gasum Oy“, kuriai priklauso ir SGD terminalų projektus vykdanči „Skangas Oy“. Tačiau svarbu pastebėti, jog dalis „Skangas Oy“ akcijų paketo priklauso norvegiškai „Lyse“ įmonei, o SGD terminalai statomi ne tik išnaudojant ES finansavimą, bet ir privatų kapitalą. Viena didžiausių energetinių kompanijų Suomijoje yra „Fortum Oyj“. Ji yra visų trijų atominų elektrinių dalininkė. Kontrolinis šios įmonės akcijų paketas taip pat priklauso Suomijos Vyriausybei (50,76%), o kita dalis įvairioms kitoms kompanijoms. „Pohjolan Voima Oy“ yra Olkiluoto AE administruojančios

¹¹⁹ Kauno diena, „J.Sipila: milijonierius, vadovaujantis Suomijos vyriausybei pasitelkęs verslo logiką“. *kauno.diena.lt*, 2015 05 29. Informacijos šaltinis BNS.< <http://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/jsipila-milijonierius-vadovaujantis-suomijos-vyriausybei-pasitelkes-verslo-logika-693495>>

¹²⁰ Suomijos Ministras Pirmininkas Juha Sipilä, „Finland, a land of solutions“. Strateginė programa, Helsinkis, 2015 05 29 <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_EN_YHDISTETTY_netiti.pdf/8d2e1a66-e24a-4073-8303-ee3127fbfcac>

¹²¹ Ten pat

¹²² World Nuclear News, „Finnish poll shows continued support for nuclear“. WNN, 2010 08 13 <http://www.world-nuclear-news.org/NP-Finnish_poll_shows_continued_support_for_nuclear-1308104.html>

¹²³ Helsinki Times, „Finns have concerns over Russian nuclear power plant“. *helsinkitimes.fi*. 2014 04 06 <<http://www.helsinkitimes.fi/finland/finland-news/domestic/10080-finns-have-concerns-over-russian-nuclear-power-plant.html>>

¹²⁴ Informacija apie Suomijoje veikiančias energetines kompanijas ir jų dalininkus paimta iš atitinkamų kompanijų internetinių svetainių.

„Teollisuuden Voima Oy“ savininkė, jai taip pat priklauso hidro ir termo elektrinės bei dalis elektros skirstymo operatorės „Fingrid Oy“ akcijų (pagrindinė šios kompanijos dalininkė Suomijos Vyriausybė (53,1%). „Pohjolan Voima Oy“ priklauso „UPM“ įmonių grupei, kurios akcijų paketas priklauso daugybei skirtingų kompanijų. Naftos perdirbimo pramonės milžinės „Neste Oyj“ pagrindinė akcininkė taip pat Suomijos Vyriausybė (50,1%), užsienio kapitalo akcininkai sudaro 34,5 %. Visa tai rodo, kad Suomijos Vyriausybė išlaiko kontrolę energetikos įmonėse, tačiau šių įmonių akcininkais (išskyrus „Gasum Oy“) taip pat yra daugybė kitų privačių kompanijų. Suomijos energetinės milžinės yra tarptautinės įmonės, kurios veikia už Suomijos ribų. Taigi, Suomijos energetinėje rinkoje veikia didžiulės kompanijos, todėl Suomijos Vyriausybė, skirtingai nei Lietuva, turi galimybę išnaudoti vietinį kapitalą įgyvendindama energetikos projektus.

Taigi, galime teigti, kad atsinaujinančios energetikos plėtojimas atitinka valdančiųjų partijų ir visuomenės interesus. Suomija palaiko ir vysto atsinaujinančią energetiką ne tik dėl to, jog tai leidžia užsitikrinti didesnę nepriklausomybę nuo energetinių išteklių importo, tausoti aplinką, stabdyti klimato kaitą, bet tai taip pat yra komerciškai naudinga. Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos švelninimo atvėrė suomiškam verslui, kuris lyderiauja atsinaujinančioje energetikoje, tarptautinę rinką. Dėl šių priešasčių atsinaujinančios energetikos klausimu egzistuoja sutarimas, tuo tarpu branduolinės energetikos plėtojimo klausimu suomių nuomonės išsiskiria. Būtent Rusijos įtraukimas į naujos atominės elektrinės statybas yra visuomenę ir valdžią skaldantis veiksnys, kuris privedė prie valdančiosios koalicijos susiskaldymo. Tačiau tai yra komerciškai pagrįstas pasirinkimas šaliai, kuri yra tokia imli energetiniams ištekliams ir šiuo metu išgyvena besitęsiančią recesiją. Galime teigti, kad į naujos atominės elektrinės statybas Suomija žvelgia ne tik iš saugumo, bet ir komercinio naudingumo perspektyvos. Branduolinės energetikos plėtojimas yra patikimiausias pasirinkimas siekiant mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro. Suomijoje veikia didžiulio kapitalo kompanijos, kurios investuoja į stambius energetikos projektus. Tai sukuria stiprią energetinę rinką, tačiau kartu lemia tai, jog Suomijos energetikoje dominuoja komercinio naudingumo aspektas.

4.2.2. Lietuvos vidaus veikėjų nuostatos

Lietuvos viešajame diskurse galime išskirti tris pagrindines energetikos temas: naujos atominės elektrinės atidarymas, SGD terminalas ir jungtys su Švedija bei Lenkija. Lietuvoje 2012 metais, kartu su Seimo rinkimais, įvyko konsultacinio pobūdžio referendumas dėl naujos atominės elektrinės statybos Lietuvos Respublikoje. Referendumo rezultatai buvo neigiami – 62,68 %

dalyvavusių rinkėjų balsavo prieš naujos elektrinės statyba, už – 34,09%.¹²⁵ Referendumo metu vyriausybei vadovavusi Tėvynės Sąjunga – LKD pasisakė už naujos atominės elektrinės statybas ir kitus energetikos projektus. Lietuvos energetinė nepriklausomybė yra TS-LKD strateginis tikslas, kuriuo siekiama išsivaduoti iš posovietinės energetikos sistemos, priklausomybės nuo monopolinio Rusijos diktato bei integruotis į ES energetinę infrastruktūrą.¹²⁶ Buvęs TS-LKD koalicijos partneris Liberalų Sąjūdis taip pat pabrėžia energetikos projektų svarbą, tačiau palaiko „tik atsiperkančius ir žmonių išipareigojimų pernelyg nedidinančius energetikos projektus“.¹²⁷ Liberalai taip pat kėlė skaidrumo klausimą – buvo siūloma kreiptis į Konstitucinį teismą dėl išaiškinimo, ar apibrėžiant nacionalinio investuotojo formavimo tvarką nebuvo pažeista Konstitucija.¹²⁸ Dabartinės vyrausybės pagrindą sudaranti Socialdemokratų partija taip pat palaiko energetikos projektus, tačiau Vyriausybės programoje iškeliami tikslai - depolitizuoti energetikos projektus, siekti integracijos į ES energetikos sistemą, o daugiabučių namų renovacija paskelbta nacionaliniu Lietuvos prioritetu.¹²⁹ Lietuvos visuomenės apklausos taip pat atskleidžia priešiškus santykius su Rusija poveikį visuomenės nuostatoms energetikos klausimais – beveik pusę apklaustųjų pritarė, jog Rusija, pasitelkdama energetiką, siekia išlaikyti Lietuvą savo įtakos sferoje.¹³⁰

Kalbant apie didžiausias energetines įmones Lietuvoje, galime išskirti dvi įmones – valstybės įmonę „Lietuvos energija“ ir lenkiško kapitalo „Orlen Lietuva“ (žiūrėti Priedas Nr. 2). „Lietuvos energijai“ priklauso dujų ir elektros gamybos, importo ir skirstymo įmonės. Valstybė taip pat yra „EPSO-G“, kuriai priklauso dujų ir elektros operatoriaus funkcijas vykdančios įmonės, akcininkė. Lietuvai taip pat priklauso 73,32 % „Klaipėdos naftos“ akcijų, kuri valdo SGD ir naftos terminalus. Pagrindinė Lietuvoje veikianti užsienio kapitalo įmonė yra „ORLEN Lietuva“, užsiimanti naftos perdirbimu. Visa tai rodo, jog Lietuvoje nėra didelių energetinių įmonių, kurios galėtų investuoti į valstybės energetikos projektus. Palyginti su Suomija, Lietuvos energetinė rinka yra maža, o joje dominuojanti akcininkė – Lietuvos valstybė.

---

¹²⁵ Pagal LR Vyriausiosios rinkimų komisijos pateikiamus duomenis

<http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/2012_seimo_rinkimai/output_lt/referendumas/referendumas.html >

¹²⁶ TS-LKD strateginės kryptys <<http://tsajunga.lt/strategines-kryptys/energetine-nepriklausomybe/> >

¹²⁷ Liberalų Sąjūdžio programa <<http://www.liberalai.lt/programa/energetika/> >

¹²⁸ LR Seimo Liberalų Sąjūdžio frakcija, „Liberalų sąjūdis siūlo kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl Atominės elektrinės įstatymo“. Pranešimas spaudai, Vilnius, 2008 01 30 < <http://www3.lrs.lt/docs2/AAXBNEUX.DOC> >

¹²⁹ LR Seimo nutarimas XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. Vilnius: Valstybės žinios, 2012 12 13. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761 >

¹³⁰ Energetinio saugumo tyrimų centras, *Lietuvos energetinis saugumas: metinė apžvalga 2013–2014*. Kaunas: Versus Aureus, 2015, 20

<http://www.lei.lt/img/up/File/atvir/leidiniai/Energetinis_saugumas/Lietuvos_energetinis_saugumas_2013-2014.pdf >

Visa tai rodo, jog Lietuvoje energetika yra labai politizuota, į energetikos projektus žvelgiama kaip į valstybės saugumo klausimą, o energetikos projektai yra sparčiai įgyvendinami, nors kelia didelę finansinę naštą valstybei. Nors Lietuvoje veikia politinės svyruoklės, pasikeitus valdančiajai koalicijai energetikos projektai buvo palaikomi ir tęsiami. Kaip jau buvo minėta, SGD terminalas buvo statomas vien valstybės lėšomis, tačiau tokį pasirinkimą galime aiškinti per Lietuvos energetinių santykių su Rusija patirtį. Lietuva patyrė didžiulius nuostolius dėl politizuotos rusiškų dujų kainos ir naftos tiekimo nutraukimo. Lietuva ilgą laiką buvo Rusijos energetikos politikos auka, todėl jos energetikoje dominuoja saugumo klausimas. Neigiamus referendumo dėl naujos atominės elektrinės rezultatus paaiškina trys veiksniai: Ignalinos AE uždarymo patirtis, konkurencingi projektai Kaliningrade ir Baltarusijoje, visuomenės abejonės dėl naujosios elektrinės projekto skaidrumo. Atsisakius atominės elektrinės projektų, jungčių su Švedija ir Lenkija statyba tapo neišvengiama būtinybe, nes tai yra vienintelis būdas užsitikrinti stabilų ir patikimą elektros energijos tiekimą. Skirtingai nei Suomijoje, Lietuvoje nėra didelių energetinių įmonių, kurios galėtų investuoti į energetikos projektus, todėl visi šie projektai vykdomi valstybės ir ES fondų lėšomis. Taigi, dėl politizuotos energetinių santykių patirties, Lietuvos energetikos politikoje dominuoja saugumo perspektyva – siekiama bet kokia kaina „išsivaduoti“ iš posovietinės energetikos struktūros ir integruotis į ES infrastruktūrą.

5. Lietuvos ir Suomijos požiūrių į energetinį saugumą skirtumai

Lietuva ir Suomija skiriasi viena nuo kitos pagal atitinkamų energetikos išteklių reikšmę energetikoje, santykių su Rusija pobūdį bei infrastruktūros, skirtos susidoroti su reikšmingais energijos tiekimo sutrikimais, pajėgumą. Lietuvos energijos struktūroje pagrindinę vietą užėmė branduolinė energija, gamtinės dujos, nafta ir naftos produktai. Iki Ignalinos AE uždarymo Lietuva buvo elektros energiją eksportuojanti šalis. Uždarius Ignalinos AE Lietuvos priklausomybė nuo importo dar labiau išaugo. Gamtines dujas ir naftos žaliavą Lietuva importuoja iš Rusijos. Lietuvoje yra išvystyta naftos perdirbimo pramonė, orientuota į eksportą. Lietuvos energetinio saugumo situacija yra jautri ir pažeidžiama. Suomijos energijos struktūrą sudaro branduolinė energija, hidroenergija, biokuras, gamtinės dujos, nafta ir naftos produktai bei durpės. Suomija yra viena iš imliausių energijai šalių, jos energijos gamybos ir vartojimo kiekiai yra kur kas aukštesni nei Lietuvos. Suomijoje stipri ir toliau vystoma branduolinė energetika. Ši šalis taip pat turtinga atsinaujinančiais ištekliais, kurie sudaro nemažą dalį jos energijos struktūroje. Kaip ir Lietuva, Suomija importuoja gamtines dujas ir naftos

žaliavą iš Rusijos. Suomijoje yra galinga naftos perdirbimo pramonė. Suomijos infrastruktūra taip pat yra išplėtotą taip, jog palaiko pakankamą energetinių atsargų kiekį, kurį galima būtų panaudoti esant tiekimo sutrikimams. Dėl šios priežasties Suomijos energetinė situacija vertinama kaip jautri, tačiau mažiau pažeidžiama.

Nors tiek Lietuva, tiek Suomija yra priklausomos nuo Rusijos tiekiamų energetinių išteklių, tačiau jų dvišaliai santykiai su Rusija kokybiškai skiriasi. Lietuva traktuoja Rusiją kaip didžiulę grėsmę savo energetiniam saugumui, todėl pasirenka aktyvų veikimo modelį: ieško alternatyvių tiekimo šaltinių bei perkelia santykius su Rusija į ES ar kitų tarptautinių institucijų lygmenį, tuo tarpu Suomija žvelgia į Rusiją kaip į prekybos partnerį ir pasirenka nuosaikų veikimo modelį - neskuba įgyvendinti finansiškai sunkių valstybės ūkiui energetikos projektų, kurie užtikrintų alternatyvų dujų tiekimą, atvirkščiai, potencialiai didina priklausomybę nuo Rusijos, įtraukdama Rusiją į branduolinės energetikos vystymą. Draugiški prekybiniai santykiai lemia konkurencingą energetinių išteklių kainą ir užtikrina stabilų energetinių išteklių tiekimą. Tačiau tokie iššūkiai kaip Krymo okupacija ir dėl jos pritaikytos ES sankcijos Rusijai, kelia grėsmę draugiškiems Suomijos ir Rusijos santykiams. Rusija ne kartą yra išnaudojusi Europos šalių priklausomybės nuo jos tiekiamų energetinių išteklių problemą savo politiniais tikslais. Lietuva ilgą laiką buvo politizuotų rusiškų dujų kainų auka ir išgyveno naftos tiekimo nutraukimą. Dėl šios priežasties Lietuva sparčiai įgyvendino energetikos projektus, leidžiančius diversifikuoti energetinę rinką ir sumažinti priklausomybę nuo Rusijos. Lietuva siekia kuo sparčiau integruotis į Europos Sąjungos rinką ir įgyvendina finansiškai sunkius šaliai energetikos projektus. Tuo tarpu Suomija nesiekia „išsivadavimo“ iš Rusijos priklausomybės bet kuria kaina. Planuodama energetikos projektus, pirmiausia, analizuoja jų komercinę naudą. Suomija mažina savo priklausomybę nuo importo vystydama atsinaujinančią energetiką ir keldama energijos vartojimo efektyvumą.

Vienas iš veiksnių, lemiančių požiūrio į energetinį saugumą skirtumus – šalių geopolitinė situacija ir santykių su Rusija patirtis. Lietuva dėl savo okupacinės patirties ir nuostolių, patirtų dėl politizuotos Rusijos energetinės politikos, stengiasi išsivaduoti iš posovietinės energetinės infrastruktūros ir nuolat kelia Rusijos grėsmės klausimą. Tuo tarpu Suomija priklauso Šiaurės šalių saugumo bendruomenei, o jos santykius su Rusija galime vadinti „*finliandizacijos*“ politikos tęsiniumi. Didžioji kaimynė Suomijai yra svarbi prekybos ir investicijų partnerė, todėl besitęsiančią recesiją išgyvenančiai šaliai svarbu palaikyti su ja draugiškus prekybinius santykius.

Skirtingas Lietuvos ir Suomijos pastangas įgyvendinti energetinius projektus, mažinančius priklausomybę nuo Rusijos, lemia valstybių vidaus veikėjų nuostatos ir rinkos situacijos šalyse. Suomijos pramonė yra labai imli energetiniams ištekliams, todėl šaliai svarbu užsitikrinti stabilų ir patikimą jų tiekimą pernelyg nedidinant biudžeto išlaidų, nes šalyje tęsiasi recesija. Šalyje nėra konsensuso dėl bendradarbiavimo su Rusija statant naująją atominę elektrinę, tačiau valdančioji dauguma šiuo atveju taip pat nusprendė vadovautis ekonominio naudingumo principu. Suomija aktyviai vysto atsinaujinančią energetiką ir šioje srityje yra viena lyderiaujančių šalių. Siekdama išnaudoti savo pranašumą, šalis aktyviai palaiko ir skatina atsinaujinančios energetikos vystymą Europos Sąjungoje, o taip pat ir visame pasaulyje. Atsinaujinančios energetikos vystymas ne tik leidžia užsitikrinti didesnę nepriklausomybę nuo energetinių išteklių importo, tausoti aplinką, stabdyti klimato kaitą, bet tai taip pat yra komerciškai naudingas. Suomijoje veikia stambiaus kapitalo kompanijos, kurios investuoja į valstybės energetikos projektus. Tai sukuria stiprią energetinę rinką, tačiau kartu lemia tai, jog Suomijos energetikoje dominuoja komercinio naudingumo aspektas. Tuo tarpu Lietuva ilgą laiką buvo Rusijos energetikos politikos auka ir patyrė didžiulius nuostolius dėl politizuotos rusiškų dujų kainos ir naftos tiekimo nutraukimo. Skirtingai nei Suomijoje, Lietuvoje nėra didelių energetinių įmonių, kurios galėtų investuoti į energetikos projektus, todėl visi šie projektai vykdomi valstybės ir ES fondų lėšomis. Lietuvoje energetika yra labai politizuota, į energetikos projektus žvelgiama kaip į valstybės saugumo klausimą, todėl jie yra sparčiai įgyvendinami, nepaisant to, jog tai yra didelė finansinė našta valstybei.

Lietuvos ir Suomijos požiūriai branduolinės energetikos vystymo srityje skiriasi dėl skirtingos atominių elektrinių eksploatavimo patirties ir konkurencinių energetikos projektų regione. Suomijos branduolinė energetika pasaulyje pripažįstama kaip inovatyvi, sumaniai valdoma ir atitinkanti aukštus saugumo standartus, todėl Suomijoje vyrauja sutarimas dėl branduolinės energetikos vystymo. Toks požiūris leidžia šaliai išspręsti dvi problemas: užtikrinti didelių šalies energetinių poreikių patenkinimą ir padaryti tai išvengiant didesnių biudžeto išlaidų. Tuo tarpu Lietuvoje naujos atominės elektrinės statybos nesulaukė visuomenės palaikymo. Neigiamus referendumo dėl naujos atominės elektrinės rezultatus paaiškina trys veiksniai: Ignalinos AE uždarymo patirtis, konkurencingi projektai Kaliningrade ir Baltarusijoje, visuomenės abejonės dėl naujosios elektrinės projekto skaidrumo.

Taigi, Lietuva į energetiką žvelgia per saugumo (energetinės nepriklausomybės nuo Rusijos) perspektyvą, kur kas aktyviau įgyvendina ES energetinės integracijos projektus, sparčiai vykdo reformas atitinkančias ES reikalavimus, tuo tarpu Suomija į energetiką žvelgia per komercinio naudingumo prizmę – palaiko gerus prekybinius santykius su Rusija, skatina dvišales investicijas, tačiau kartu aktyviai plėtoja atsinaujinančią energetiką, orientuotą į savarankišką energetinių išteklių apsirūpinimą. Skirtingas valstybių energetinio saugumo suvokimas komplikuoja vieningos regiono ir visos ES vidaus energetikos rinkos susiformavimą.

Išvados

Egzistuoja daugybė skirtingų energetinio saugumo apibrėžimų, tačiau juose figūruoja keturi pagrindiniai elementai: energetinių išteklių prieinamumas, patikimumas, įperkamumas ir tvarumas. Kompleksinės tarpusavio priklausomybės teorija pabrėžia, jog analizuojant tarpvalstybinius santykius svarbu nagrinėti ne tik valstybių galią, bet ir tarpusavio priklausomybę. Tarpusavio priklausomybė gali būti įvairių formų: visiška simetrija, asimetrija ar visiška priklausomybė. Analizuojant valstybių tarpusavio priklausomybę, naudinga kalbėti apie šalių „jautrumą“ ir „pažeidžiamumą“. Šias dvi sąvokas galima lyginti per dvi skirtis: kokie nuostoliai skaičiuojami ir koku metu taikoma koncepcija (prieš ar po politikų pasikeitimo). Jautrumas apima tuos nuostolius, kurie patiriami dėl išorinio poveikio prieš tai, kai bandoma pakeisti politikų sistemą. Pažeidžiamumas apima išorinio šoko sąlygotus persiorientavimo nuostolius, kurie patiriami jau po to, kai pakeičiama politikų sistema.

Jautrumas ir pažeidžiamumas tiesiogiai susiję su energetinių išteklių prieinamumu ir patikimumu. Kuo didesnis tiekėjų skaičius, kuo atsparesnė infrastruktūra, tuo mažesnė priklausomybė ir mažesni galimi nuostoliai, t.y. mažesnis valstybės jautrumas ir pažeidžiamumas. Taip pat svarbus šių dviejų elementų tarpusavio santykis: esant vienam tiekėjui ir atspariai infrastruktūrai, pavyzdžiui, valstybė turi sukaupusi didelių rezervų, valstybė yra jautri, tačiau mažiau pažeidžiama. Tačiau net ir panašaus jautrumo situacijose esančios šalys gali skirtingai reaguoti į asimetrinės priklausomybės keliamas grėsmes. Šiuo atveju pasitarnauja „Dviejų lygmenų žaidimo“ teorija, kuri sako, kad tarptautiniai santykiai ir vidaus politikos procesai yra du neatskiriami analizės lygmenys. Tarptautiniai santykiai daro įtaką valstybių politikai, tuo tarpu vidaus politika formuoja suvokimą apie šalies situaciją, galimos politikos sąnaudas ir naudą, o taip pat formuoja pačią nacionalinę politiką. Būtent sąveikos tarp šių dviejų lygmenų – tarptautinių santykių ir vidaus politikos procesų – rezultatas nulemia tai, kokia politika galiausiai yra įgyvendinama.

Suomijos ir Lietuvos santykiai su Rusija pasižymi asimetrine priklausomybe. Abi šalys yra priklausomos nuo Rusijos tiekiamų energetinių išteklių, t.y. abi šalys pasižymi energetiniu jautrumu. Tačiau šalių požiūriai į energetinį saugumą ir pastangos vykdyti Europos Sąjungos energetinės integracijos politiką skiriasi. Lietuva aktyviau įgyvendina Europos Sąjungos energetinės integracijos politiką ir mažina priklausomybę nuo Rusijos tiekiamų energetinių išteklių, tuo tarpu Suomija įgyvendina energetikos projektus, kurie padidina šalies priklausomybę nuo Rusijos.

Egzistuoja reikšmingi skirtumai tarp Lietuvos ir Suomijos energetinio saugumo sampratų. Lietuvos energetinio saugumo sampratoje dominuoja saugumo aspektas ir nepriklausomybės nuo Rusijos motyvas, tuo tarpu Suomijoje dominuoja komercinio naudingumo aspektas ir atsinaujinančios energetikos vystymo motyvas. Vienas iš veiksnių, lemiančių požiūrio į energetinį saugumą skirtumus – šalių geopolitinė situacija ir santykių su Rusija patirtis. Lietuva dėl savo okupacinės patirties ir nuostolių, patirtų dėl politizuotos Rusijos energetinės politikos, stengiasi išsivaduoti iš posovietinės energetinės infrastruktūros ir nuolat kelia Rusijos grėsmės klausimą. Tuo tarpu Suomija priklauso Šiaurės šalių saugumo bendruomenei, o jos santykius su Rusija galime vadinti „*finliandizacijos*“ politikos tęsinium. Didžioji kaimynė Suomijai yra svarbi prekybos ir investicijų partnerė, todėl šaliai svarbu palaikyti su ja draugiškus prekybinius santykius.

Lietuvos ir Suomijos pastangos išnaudoti ES teikiamas pažeidžiamumo nuo Rusijos mažinimo galimybes priklauso nuo valstybių vidaus veikėjų nuostatų ir rinkos situacijos šalyse. Suomijos ekonomika yra recesijoje, o jos pramonė yra labai imli energetiniams ištekliams, todėl šaliai svarbu užsitikrinti stabilų ir patikimą energetinių išteklių tiekimą pernelyg nedidinant biudžeto išlaidų. Energetikos projektus Suomijoje įgyvendina stambaus kapitalo kompanijos, kurios sukūrė šalyje stiprią energetinę rinką ir lėmė tai, jog Suomijos energetikoje dominuoja komercinio naudingumo aspektas. Tuo tarpu Lietuva ilgą laiką buvo Rusijos energetikos politikos auka ir patyrė didžiulius nuostolius dėl politizuotos rusiškų dujų kainos ir naftos tiekimo nutraukimo. Skirtingai nei Suomijoje, Lietuvoje nėra didelių energetinių įmonių, kurios galėtų investuoti į energetikos projektus, todėl visi šie projektai vykdomi valstybės ir ES fondų lėšomis. Lietuvoje energetika yra labai politizuota, į energetikos projektus žvelgiama kaip į valstybės saugumo klausimą, todėl jie yra sparčiai įgyvendinami, nepaisant to, jog tai yra didelė finansinė našta valstybei.

Lietuvos ir Suomijos požiūriai branduolinės energetikos vystymo srityje skiriasi dėl skirtingos atominių elektrinių eksploatavimo patirties ir konkurencinių energetikos projektų regione. Suomijoje sėkmingai veikia 4 reaktoriai, o šalis pasižymi efektyviu jų valdymu ir aukštų saugumo standartų palaikymu. Suomija įgyvendina ne tik naujos atominės elektrinės, bet ir radioaktyvių atliekų saugyklos projektą. Tuo tarpu Lietuvoje Ignalinos AE uždarymo patirtis, konkurencingi projektai Kaliningrade ir Baltarusijoje bei visuomenės abejonės dėl naujosios elektrinės projekto skaidrumo stabdo branduolinės energetikos vystymą.

Esant reikšmingiems skirtumams tarp šalių požiūrio į energetinį saugumą, vieningos regiono ir visos ES vidaus energetikos rinkos susiformavimas yra komplikuoatas. ES energetinės integracijos

politika yra nukreipta į Rusijos įtakos ES šalims narėms mažinimą, tuo tarpu Suomija įgyvendina energetinius projektus, kurie padidina Rusijos įtaką, ir stabdo regioninės integracijos projektus, kurie formuoja naują, europietišką energetinę infrastruktūrą. Tokią energetinę politiką šalis grindžia komercinio naudingumo motyvu. Suomija remiasi rinka pagrįsta politika, todėl konkurencija ir savarankiškas apsirūpinimas – dvi pagrindinės šalies energetikos politikos vertybės.

Priedas Nr. 1

Suomijos dujų, elektros ir naftos projektai/įmonės

Lentelės sudarytos pagal atitinkamų kompanijų internetinėse svetainėse skelbiamą informaciją.

Dujų tiekimas/importas, perdavimas, skirstymas		
Dalininkai	Dalis,%	Įmonė
Gasonia Oy	73,5%	Gasum Oy
Suomija	26,5%	
Gasum Oy	51%	Skangas Oy
Lyse (NOR)	49%	

SGD terminalų projektai	
Dalininkai	Projektas
Skangas Oy	Pori SGD
Neste Jacobs Oy	
KVL-Tekniikka Oy	
FCC Industrial	
+ ES finansav.	
Skangas Oy	Tori SGD
SSAB Europe Oy	
Outkumpu Oyj	
EPV Energia Oy	
+ Suomijos finansav.	
Haminam Energia Oy	Hamina SGD
Alexela Asset Manegement (EST)	
+ ES finansav.	

Atominės elektrinės		
Dalininkai	Dalis,%	Projektas
RAOS Voima Oy (RU)	34%	Fennovoima/ Pyhajoki AE
Voimaosakeytio SF	66%	
Teollisuuden Voima Oy		Olkiluoto AE
Fortum Oyj		
Fortum Oyj		Loviisa AE

Elektros skirstymas		
Dalininkai	Dalis,%	Įmonė
Suomija	53,1%	Fingrid Oyj
Pohjolan Voima Oy	25%	
Skirtingos kompanijos	21,9%	
Naftos perdirbimas		
Dalininkai pagal kategorijas	Dalis, %	Neste oil
Suomijos valstybė	50.1 %	
Užsienio kapitalas	34.5 %	
Namų ūkiai	5.9 %	
Viešosios bendrijos	5.4 %	
Finansinės institucijos	1.8 %	
Ne pelno organizacijos	1.2 %	
Korporacijos	1.1 %	

Priedas Nr. 2

Lietuvos dujų, elektros ir naftos įmonės.

Lentelė sudarytos pagal atitinkamų kompanijų internetinėse svetainėse skelbiamą informaciją.

Dujų tiekimas/importas		
Dalininkai	Dalis,%	Įmonė
Lietuvos energija (Lietuva)	100%	Lietuvos dujų tiekimas
Lietuvos energija (Lietuva)	66,67%	Litgas
Klaipėdos nafta	33,33%	
Dujų sistemos operatorius		
EPSO-G (Lietuva)	96,58%	Amber grid
Dujų skirstymas		
Lietuvos energija (Lietuva)	94,98%	ESO
Achemos grupė		Achema
Veolia (FR)/ Litesko		Druskininkų dujos
Helios grupė		Intergas
Fortum grupė (FIN)		Fortum Heat Lietuva
Vikonda		Agrofirma "Josvainiai"
SGD terminalas		
Klaipėdos nafta		SGD terminalas Klaipėdoje
Elektros gamyba		
Lietuvos Energija (Lietuva)/ Lietuvos energijos gamyba		Lietuvos elektrinė
		Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė
		Kauno A.Brazausko hidroelektrinė
Perdavimo sistemos operatoriaus		
EPSO-G (Lietuva)	97,50%	Litgrid
Skirstomųjų tinkų operatorius		
Lietuvos energija (Lietuva)	94,98%	ESO
Naftos perdirbimas		
Orlen (POL)		Orlen Lietuva
Naftos terminalas		
Lietuva	73,32%	Klaipėdos nafta
Achemos grupė	10,24%	
Orlen (POL)		Būtingės terminalas

Literatūros sąrašas

1. Aalto, Pami, Iida Jaakkola, „Nordic Energy Security 2030“. Tampere: Center for Transatlantic Relations, The Swedish Institute of International Affairs, 2014
https://solecris.uta.fi/crisyp/disp/ /en/cr_redir_all/fet/fet/sea?direction=5&id=23610793
2. AB „Klaipėdos nafta“, „SGD terminalas Lietuvoje: Pajėgumų skirstymo rinkos konsultacija“. Rinkos konsultacija, 2013
<http://www.sgd.lt/index.php?id=home&no_cache=1&download=SGD_terminalo_pajegumu_s_kirstymo_rinkos_konsultacija_01.pdf&did=33>
3. Centre party of Finland < <http://www.keskusta.fi/Suomeksi/Eduskuntavaalit-2015/Centre-Party-Election-Platform> >
4. Chyong, Chi-Kong, Vessela Tcherneva, „Europe’s Vulnerability on Russian Gas“. *European Council on Foreign Affairs: Commentary.*, 2015 03 17
<http://www.ecfr.eu/article/commentary_europes_vulnerability_on_russian_gas>
5. Energetinio saugumo tyrimų centras, *Lietuvos energetinis saugumas metinė apžvalga 2013-2014*. Kaunas, 2015
<http://www.lei.lt/_img/_up/File/atvir/leidiniai/Energetinis_saugumas/Lietuvos_energetinis_saugumas_2013-2014.pdf>
6. Energetinio saugumo tyrimų centras, *Lietuvos energetinis saugumas: metinė apžvalga 2013-2014*. Kaunas: Versus Aureus, 2015, 20
<http://www.lei.lt/_img/_up/File/atvir/leidiniai/Energetinis_saugumas/Lietuvos_energetinis_saugumas_2013-2014.pdf>
7. Energy Authority, Finland, „National Report 2015 to the Agency for the Cooperation of Energy Regulators and to the European Commission“. Helsinki, 2015 07 10
<<https://www.energiavirasto.fi/documents/10179/0/National+Report+2015+Finland+1842-601-2015+20150710.pdf/7ebae177-6e7b-4ac0-b1ea-95628ca50742>>
8. European Commission <<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers/market-legislation>>
9. European Commission, „Energy Union Package: A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy“. Europos Komisijos komunikatas, Briuselis, 2015 02 25 <http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0001.03/DOC_1&format=PDF>
10. European Commission, „EU energy in figures: statistical pocketbook“. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014, 249
<http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_pocketbook.pdf >
11. European Commission, „State aid: Commission approves aid for Finland’s first LNG terminal“. Pranešimas spaudai, Briuselis, 2015 09 22
< http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5689_en.htm >
12. European Commission, „State aid: Commission approves aid for Finnish LNG terminal at Hamina“. Pranešimas spaudai, Briuselis, 2016 03 18 <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-923_en.htm >
13. Europos Komisija, „Europa 2020: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“. Briuselis, 2010 03 03

- <<http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> >
14. Europos Komisija, „Istorinis Paryžiaus susitarimas dėl klimato. ES – pasaulio priešakyje“. Pranešimas spaudai, Paryžius, 2015 12 12
<http://ec.europa.eu/environment/news/efe/docs/efe59/mag-efe-59_lt.pdf>
  15. Eurostat
<<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=ten00117&language=en> >
  16. Fingrid OYJ, „Fenno-Skan 2 cable link completed for use by the electricity market“. Pranešimas spaudai, *fingrid.fi*, 2011 12 16
<<http://www.fingrid.fi/en/news/announcements/Pages%2FFenno-Skan-2-cable-link-completed-for-use-by-the-electricity-market.aspx>>
  17. Finland's National „Climate and Energy Strategy“, Helsinki, 2008
<https://www.tem.fi/files/20587/Climate_Change_and_Energy_Strategy_2008_summary.pdf >
  18. Fortum Oyj <<http://www.fortum.com/en/energy-production/nuclear-power/loviisanpp/pages/default.aspx>>
  19. Godzimirski, Jakub M., Ramūnas Vilpišauskas, Romas Švedas, „Energy Security in the Baltic Sea Region: Regional Coordination and Management of Interdependence“. Vilnius, 2015
<<http://www.tspmi.vu.lt/doc/1453-energy-security-in-the-baltic-region-report-2015pdf>>
  20. Godzimirski, Jakub M., Ramūnas Vilpišauskas, Romas Švedas, „Energy Security in the Baltic Sea Region: Regional Coordination and Management of Interdependence“. Vilnius, 2015
<<http://www.tspmi.vu.lt/doc/1453-energy-security-in-the-baltic-region-report-2015pdf>>
  21. Helsinki Times, „Finland slipping back to days of Finlandisation, Greens' Niinistö views“. *helsinkitimes.fi*, 2014 09 17 < <http://www.helsinkitimes.fi/finland/finland-news/politics/12033-finland-slipping-back-to-days-of-finlandisation-greens-niinistoe-views.html>>
  22. Helsinki Times, „Finns have concerns over Russian nuclear power plant“. *helsinkitimes.fi*. 2014 04 06 <<http://www.helsinkitimes.fi/finland/finland-news/domestic/10080-finns-have-concerns-over-russian-nuclear-power-plant.html> >
  23. International Energy Agency <<http://www.iea.org/publications/countryreviews/>>
  24. International Energy Agency < <http://www.iea.org/statistics/> >
  25. International Energy Agency, „Energy Policies of IEA Countries: 2013 Finland Review“. Paris: OECD/IEA, 2013
<http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Finland2013_free.pdf>
  26. International Energy Agency, „Key World Energy Statistics.“ *OECD/IEA*, 2015
<http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/KeyWorld_Statistics_2015.pdf>
  27. Janeliunas, Tomas, “Lithuanian energy strategy and its implications on regional cooperation”. Kn. Andris Spruds, Toms Rostoks (sud.), *Energy: Pulling the Baltic Sea Region Together or Apart?*. Ryga: Latvian Institute of International Affairs, 2009, 190-222
<https://www.researchgate.net/publication/228875762_Lithuanian_energy_strategy_and_its_implications_on_regional_cooperation >
  28. Jansons, Leo, „Elimination of the Baltic "Energy Island" and its Importance for Further EU Market Integration in Sector of the Electric Energy“. *www.europeanenergyreview.eu*, 2014 09 04 <<http://www.europeanenergyreview.com/site/pagina.php?id=4293&print=1> >
  29. Jockus, Arvydas, „Energetinės izoliacijos panaikinimo kaina“. Vilnius: *Lietuvos žinios*, 2015 11 04 <<http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/energetines-izoliacijos-panaikinimo-kaina/211829>>
  30. Jockus, Arvydas, „Lietuvai – brangiausios dujos“. *Lietuvos žinios*, 2015 11 18
<<http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/lietuvai-brangiausios-dujos/212687>>

31. Jockus, Arvydas, „Rusija laimėjo atominės varžybas“, Vilnius: *Lietuvos žinios*, 2015 09 29. <<http://lzinios.lt/lzinios/Ekonomika/rusija-laimejo-atominės-varzybas/209683> >
32. Kauno diena, „J.Sipila: milijonierius, vadovaujantis Suomijos vyriausybei pasitelkę verslo logiką“. *kauno.diena.lt*, 2015 05 29. Informacijos šaltinis BNS <<http://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/jsipila-milijonierius-vadovaujantis-suomijos-vyriausybei-pasitelkes-verslo-logika-693495>>
33. Keohane, Robert O., Joseph S.Nye. *Power and Interdependence*. Sec.ed. New York: Harper Collins Publishers, 1989
34. Liberalų Sąjūdis <<http://www.liberalai.lt/programa/energetika/> >
35. Lietuvos naftos produktų agentūra <<http://www.lnpa.lt/lt/veikla/>>
36. Lietuvos Respublikos Energetikos ministro Įsakymas Nr. 1-241, „Dėl nacionalinio gamtinių dujų tiekimo saugumo užtikrinimo prevencinių veiksnių ir nacionalinio gamtinių dujų tiekimo ekstremaliųjų situacijų valdymo planų patvirtinimo“. Vilnius, 2012 11 28 <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=TAR.6A808030EFF4>>
37. Lietuvos Respublikos Naftos produktų ir naftos valstybės atsargų Įstatymas Nr. IX-986, Vilnius, 2002 06 25 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=336190>
38. LR Ūkio ministro Įsakymas Nr. 4-113 „Dėl akcinės bendrovės „Mažeikių nafta“ produkcijos realizavimo ir transportavimo plėtros plano patvirtinimo bei žalios naftos ir šviesiųjų naftos produktų transportavimo vamzdinių Telšių ir Klaipėdos apskrityse specialiojo plano rengimo“. Vilnius, 2008 03 18 <<http://www.infolex.lt/lite/ta/115940>>
39. Litgrid, „Sausį didėjo elektros importas iš Šiaurės šalių“. Vilnius: Litgrid, 2015 02 18 <<http://www.litgrid.eu/index.php/naujienos-ir-ivykiai/naujienos/sausi-didejo-elektros-importas-is-siaures-saliu/2714>>
40. LR Energetikos ministerija <<http://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/>>
41. LR Energetikos ministras Rokas Masiulis, „SGD terminalo nauda regionui ateityje didės“. Pranešimas spaudai, 2016 02 23 <<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/r-masiulis-sgd-terminalo-nauda-regionui-ateityje-dides>>
42. LR Prezidentūra, „Prezidentė Niujorke pasirašys Paryžiaus klimato kaitos susitarimą“. Pranešimas spaudai, Vilnius, 2016 04 21 <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/prezidente-niujorke-pasirasys-paryziaus-klimato-kaitos-susitarima/25057> >
43. LR Seimo Liberalų Sąjūdžio frakcija, „Liberalų sąjūdis siūlo kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl Atominės elektrinės įstatymo“. Pranešimas spaudai, Vilnius, 2008 01 30 <<http://www3.lrs.lt/docs2/AAXBNEUX.DOC>>
44. LR Seimo nutarimas XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. Vilnius: Valstybės žinios, 2012 12 13. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761>
45. LR Vyriausioji rinkimų komisija <http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/2012_seimo_rinkimai/output_lt/referendumas/referendumas.html >
46. Lukaitytė-Vnarauskienė, Rasa, „Kas būtų, jei V. Putinas Lietuvai užsuktų dujas?“. Vilnius: *delfi.lt*, 2014 09 27, 05:30. <<http://www.delfi.lt/verslas/energetika/kas-butu-jei-v-putinas-lietuvai-uzsuktu-dujas.d?id=65606878>>
47. Luo, Li, RFE/RL, 2015 <<http://www.businessinsider.com/russias-gas-leverage-over-europe-2015-2> >
48. Mattila, Sanna A., „Finnish Dependency on Russian Supply – an energy security risk or a push towards more sustainable energy forms?“ Magistro darbas, The University of Edinburgh, 2014 <<http://hdl.handle.net/1842/10377>>

49. Menkiszak, Marek, "Russia freezes the construction of the nuclear power plant in Kaliningrad". *Centre for Eastern Studies (OSW)*, Warsaw, 2013 06 12
<<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-06-12/russia-freezes-construction-nuclear-power-plant-kaliningrad>>
50. Miškinis, Vaclovas, Arvydas Galinis, Inga Konstantinavičiūtė, Vidas Lekavičius, „Energijos vartojimo Lietuvoje ir ES šalyse tendencijos“. *Energetika*, 60(2), Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2014, 96–112
<<http://maleidykla.lt/ojs/index.php/energetika/article/view/2934/1761>>
51. Nagevičius, Martynas, „Atsinaujinanti energetika Lietuvoje ir Pasaulyje: situacija ir tendencijos“. Lietuvos atsinaujinančių išteklių energetikos konfederacijos prezidento pranešimas konferencijoje, 2015 10 21 <<http://www.zaliojipolitika.lt/wp-content/uploads/2015/10/Atsinaujinanti-energetika-Pasaulyje-Lietuvoje-ir-Europoje-Situacija-ir-tendencijos.ppt>>
52. National Coalition Party of Finland <<https://www.kokoomus.fi/en/facts/this-is-the-national-coalition-party-of-finland/>>
53. Natural Gas Europe, „Estonia and Finland Regroup Following Gasum Decision to Scrap LNG Terminal, Baltconnector“ *naturalgaseurope.com*, 2015 10 12
<<http://www.naturalgaseurope.com/estonia-finland-regroup-gasum-drops-lng-terminal-baltconnector-25810>>
54. Navakas, Naglis, „2016 m. planuoja suvartoti pusę paskirtųjų SkGD terminalo dujų“. *Verslo žinios*, 2015 10 14 <<http://vz.lt/sektoariai/energetika/2015/10/14/2016-m-planuoja-suvartoti-puse-paskirtujuskgd-terminalo-duju#ixzz48CPoObsm>>
55. Nordic Energy Research Programme, „Sustainable Energy Systems 2050“.
<<http://www.nordicenergy.org/publications/>>
56. Oldberg, Ingmar, „Kaliningrad’s difficult plight between Moscow and Europe“. *Ulpaper*, 2, Swedish Institute of International Affairs, 2015 <<http://www.ui.se/eng/upl/files/111799.pdf>>
57. Petroleum & Biofuels Association <<http://www.oil.fi/en/statistics-3-finnish-oil-market/32-finnish-oil-imports>>
58. Posiva Oy Olkiluoto <http://www.posiva.fi/en/final_disposal#.VzHhz_19600>
59. Punasalo, V.I., “The Reality of Finlandisation: Living Under the Soviet Shadow”. *Conflict Studies*, 83, 1978
60. Putnam, Robert D., “Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games”. *International Organization*, 42 (3), 1988, 427–460
61. Rogoza, Jadwiga, Agata Wierzbowska-Miazga, Iwona Wisniewska, *A captive island. Kaliningrad between Moscow and the EU*. Warsaw: Centre of Eastern Studies (OSW), 41, 2012
<http://aei.pitt.edu/58089/1/prace_41_en_0.pdf>
62. Salminen, Esko, “The Silent Estate?”. Helsinki: Kleio ja nykypäivä, 1996
63. Singleton, Fred, “The Myth of “Finlandisation”. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 57/2, 1981
64. Sitra, „Finland can be bigger than its size at the Paris Climate Conference“. Helsinki, 2015 11 27 <<http://www.sitra.fi/en/news/green-scale/finland-can-be-bigger-its-size-paris-climate-conference>>
65. Skangas Oy <<http://www.skangas.com/en/our-portfolio/projects/>>
66. Smith, Keith, „Bringing Nordic Energy Security to the Baltic States“. Daniel S. Hamilton, András Simonyi, Debra Cagan (sud.). *Advancing U.S.-Nordic-Baltic Security Cooperation: Adapting Partnership to a New Security Environment*, 2014 <http://transatlanticrelations.org/sites/default/files/Chapter_10_Keith_Smith.pdf>

67. Sovacool, Benjamin, „Introduction: Defining, Measuring, and Exploring Energy Security“, Benjamin Sovacool (sud.) *The Routledge Handbook of Energy Security*, Abingdon: Routledge, 2011, 1-42.
68. Standish, Reid, „How Finland Became Europe’s Bear Whisperer“. *foreignpolicy.com*, 2016 03 07 <<http://foreignpolicy.com/2016/03/07/how-finland-became-europes-bear-whisperer-russia-putin/>>
69. Staselis, Rytis, „NordBalt“ jungtis – moralinė kompensacija už Iganliną (interviu)“. *Vilnius: Verslo žinios*, 2014 07 13 <<http://vz.lt/archive/article/2014/7/13/nordbalt-jungtis-moraline-kompensacija-uz-ignalina-interviu>>
70. Suomijos Aplinkos apsaugos ministerija, „Finland signed the Paris Climate Agreement – New York gave strong mandate to its implementation“. *Pranešimas spaudai*, 2016 05 04 12:40 <[http://www.ym.fi/en-US/Latest_news/Press_releases/Finland_signed_the_Paris_Climate_Agreeme\(39090\)](http://www.ym.fi/en-US/Latest_news/Press_releases/Finland_signed_the_Paris_Climate_Agreeme(39090))>
71. Suomijos Ministras Pirmininkas Juha Sipilä, „Finland, a land of solutions“. *Strateginė programa*, Helsinkis, 2015 05 29 <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_EN_YHDISTETTY_netti.pdf/8d2e1a66-e24a-4073-8303-ee3127fbfcac>
72. Suomijos Prekybos ir pramonės ministerija, „Nuclear Energy Act 990/1987“, 1994 <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1987/en19870990.pdf>>
73. Suomijos Užsienio reikalų ministerija, „Finland is committed to climate funding“. *Pranešimas spaudai*, 2015 12 09 <<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=338847&contentlan=2&culture=e>>
74. Teollisuuden Voima Oyj <<http://www.tvo.fi/productioncharts>>
75. Tėvynės Sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai <<http://tsajunga.lt/strategines-kryptys/energetine-nepriklausomybe/>>
76. The World Bank <<http://data.worldbank.org/indicator/EG.USE.PCAP.KG.OE>>
77. Tučkus, Dominykas „LNG Impact on Lithuanian Natural Gas Market“. „Litgas“ pranešimas, 2015 05 29 <http://www.lsta.lt/files/events/150529_Tuckus.pdf>
78. United Nations Climate Change Secretariat, „Summary of GHG Emmissions for Lithuania“. *Ataskaita*, 2013 <https://unfccc.int/files/ghg_emissions_data/application/pdf/ltu_ghg_profile.pdf>
79. Vaičiūnas, Žygimantas, „Europos Sąjungos bendros energetikos politikos formavimasis ir Lietuvos interesai“. *Politologija*, Nr. 55, Vilnius, 2009/3. <<http://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/view/8403/6271>>
80. Voutilainen, Pekka, „Developing Energy Policy For Europe: A Finnish Perspective on Energy Cooperation in the European Union“. *Energy Law Journal*, 29:121, 2008, 121 – 139 <http://felj.org/sites/default/files/docs/elj291/developing_energy_policy_for_europe.pdf>
81. World Nuclear News, „Parliament approves Fennovoima’s amendment“. *world-nuclear-news.org*, 2014 12 05 <<http://www.world-nuclear-news.org/NN-parliament-approves-Fennovoimas-amendment-5121401.html>>
82. World Nuclear Association, „Nuclear Power in Finland“. WNA, 2016. <<http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/finland.aspx>>
83. World Nuclear News, „Finnish ownership of Fennovoima assured“. *www.world-nuclear-news.org*, 2015 08 05 <<http://www.world-nuclear-news.org/C-Finnish-ownership-of-Fennovoima-assured-0508154.html>>

84. World Nuclear News, „Finnish poll shows continued support for nuclear“. WNN, 2010 08 13 <http://www.world-nuclear-news.org/NP-Finnish_poll_shows_continued_support_for_nuclear-1308104.html >
85. World Nuclear News, „Olkiluoto 3 begins instrumentation and control tests“. *www.world-nuclear-news.org*, 2016 01 14 <<http://www.world-nuclear-news.org/NN-Olkiluoto-3-begins-instrumentation-and-control-tests-1401164.html>>

Summary

Lithuania and Finland: A Comparative Analysis of Approaches to Energy Security

Energy policy was always a part of European Union's legislation, but in practice many policy competencies in relation to energy remained at national member state level. The situation has changed after adoption of the Treaty of Lisbon that introduced mandatory and comprehensive European Union energy policy. „Third Energy Package“ is a round of EU energy market legislation aiming at improving the functioning of the internal energy market and resolving structural problems. Dependence on Russia's energy supply has always been EU's biggest problem. In 2015 European Commission introduced new EU's Energy Union strategy which is made up of 5 dimensions: supply security, a fully-integrated internal market, energy efficiency, climate action – emission reduction, research and innovation. In accordance with energy policy EU provides funding for energy integration projects. However, there are significant differences among the states and their efforts to reduce dependence on Russia's supply.

Lithuania and Finland – both being members of EU and 100 % dependent on natural gas supply from Russia had different responses to the energy threats posed by this country. Complex interdependence and “Two level game” theories were used in order to understand the differences between the energy security awareness of Lithuania and Finland and the reasons behind their efforts to increase flexibility.

The first part of the paper defines Lithuania's and Finland's energy security situations, energy projects and their sensitivity and vulnerability to Russian energy supplies by using complex interdependence theory. The second part concentrates on Lithuania's and Finland's international relations and internal political processes. “Two level game” theory states that both levels are equally important and have mutual impact. On the international level, three platforms of negotiations were distinguished: bilateral relations with Russia, implementation of EU energy policy and the role in United Nations in relation to energy. On the internal political process level, the provisions of internal actors towards energy security are analyzed. The factors of the formation of such provisions are also considered.

The analysis leads to the conclusions that the dominant aspect in Lithuania's energy policy is security with the driving motive of gaining independence from Russia, while dominant aspect of

Finland's energy security is commercial viability with promoting the development of renewable energy. Lithuania is proactively implementing European Union's integrational energy policy and decreasing dependence on Russia's energy supply, while Finland is implementing such energy projects that increase country's dependence on Russia. Approaches towards development of nuclear energy also differs between the two countries due to the different nuclear power plants operating experiences and competitive energy projects in the region. Provisions of internal actors and market situations in the countries also lead to different efforts of the two countries in using EU provided tools for reduction of dependence on Russia.

The final conclusion is that the harmonization and liberalization of EU's internal energy market is troubling as countries differ in their understanding of energy security situation and their efforts to reduce their dependence on Russia.